

Dünya Klasikleri

Sefiller “Kozet”

Victor Hugo

Dünya Klasikleri – 10

Sefiller “Kozet”

Victor Hugo

Çeviren
Esra Gökşen

MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2207 sayılı Tebliğler
Dergisi'nde yayınlanan kararı ile ilköğretim ve ortaokul
öğrencilerine tavsiye edilmiştir.

Sefiller "Kozet"

Erdem Yayın Grubu: 41
Erdem Çocuk: 41
ISBN: 978-975-501-069-4

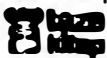
Genel Yayın Yönetmeni
Melike Günyüz

Yazan
Victor Hugo

Çeviren
Esra Gökşen

Resimleyen
Mert Tugen

Görsel Yapım

© 2013, Erdem Yayınları Tic. A.Ş.
Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak
kısa alıntılar dışı da, yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

18. Baskı: İstanbul, 2019

Baskı: Akabe Basın Yayın San. Tic. Ltd. Şti.
İkitelli 0908 Mah. Enişep 1. Sok. No: 18/1
Başalçehir/İstanbul T: 0212 486 21 25
Matbaa Sertifikası Numarası: 34345

ERDEM YAYINLARI TİC. A.Ş.
Başalç Mah. Mevlana Celaleddini Rumi Cad. No: 28
Bodrum Kat: 34460 Başalçehir / İstanbul
T: 0212 486 34 00 F: 0212 486 34 01
bilgi@erdemyayinlari.com.tr www.erdemyayinlari.com.tr
Yayıncı Sertifikası Numarası: 40018

Bu kitabın sahibi:

Ön Söz

Bir toplum kültürünü, kendi tarihi içinde biriktirdiği ve nesilden nesile aktardığı değerlerden oluşturur. Kültür yaşayan, gelişen ve etkileşen bir oluşumdur. Bu sebeple diğer kültürlerle sıkı bir etkileşim içindedir. Bütün kültürler birbirlerinden ilham alıp beslenirler. İşte klasikler de bu beslenmenin en önemli göstergesidir.

Evrensel kültürün ortak paydası olan Batı klasiklerini çocuklarımızla buluşturmak amacıyla, orijinal dilinden sadeleştirerek yirmi beş eserden oluşan bir seçki hazırladık. Heyecanlı, duygulu, şaşırtıcı pek çok maceranın yer aldığı bu seçkinin, klasikler için iyi bir rehber olmasını ümit ediyoruz.

Yabancı

1815 Ekim'inin ilk günleriydi. Akşamüstü sağlam yapılı, bodur, kır sakallı bir adam küçük Digne kentine yaklaşıyordu. Elbiseleri oldukça eskiydi. Sirtında ağır torbasıyla bir değneğe dayanarak yürüyordu.

Kentegirdiğinde Dignelilerin meraklı bakışları arasında belediye başkanının bulunduğu binaya girdi.

Adam biraz sonra oradan çıktı. Yoluna devam etti.

Garip yolcu ilerleyerek yörenin en güzel konutu olan hana girdi. Han sıcak ve rahattı. Ocaktaki yemeğin kokusu ortalığı sarmıştı. Adam sevinerek ilerledi. Çok acıkmıştı. Hancı adamı küçümser bir tavırla,

- Ne istiyorsunuz, diye sordu.

- Aç karnımı doyurmak ve dinlenmek istiyorum, dedi yabancı.

Para sorunu olmadığını söyleyerek konyundankocaman bir kese çıkardı.

Hancı, adamdan şüphelenmişti. Bir kâğıda bir şeyler yazdı, yanındaki çocukla belediye başkanına gönderdi. Adam ateşin karşısında ısımıyordu. Orada kalabileceğini umuyordu. Hancı ise durumu belli etmeden adamı oyalıyordu.

Kısa bir süre sonra çocuk geldi. Elindeki kâğıdı hancıya uzattı. Kâğıdı okuyan hancı adama dönerek,

– Sana yemek vermem, dedi.

– Neden, diye sordu adam. Parayı vermeyeceğimden korkuyorsanız peşin ödeyebilirim.

Hancı:

– Para verebilirsin ama benim sana verecek ne yemeğim ne de yerim var, dedi.

Zavallı adam bir şey söyleyecek oldu ama sonra vazgeçti. Bıraktığı torbasını yerden alarak çıktı.

Hancı arkasından kapıya çıkmıştı. Etrafına toplananlara bir şeyler anlatıyor ve rastgele yürüyen yabancıyı gösteriyordu.

Yabancı yorgunluktan bitkin bir hâlde yoluna devam ediyordu. Üşüyordu ve iyice acıkmıştı. Gece yaklaşıyordu. Bir barınak bulmak zorundaydı. Lokantah, güzel hanlarda kalamayacağını anlamıştı. İlk gördüğü gösterişsiz bir meyhaneye girdi.

Aç olduğunu, yatacak bir yer aradığını meyhaneciye söyledi.

Meyhaneci:

– Burada yiyecek ve yatak vardır, geç otur, dedi.

Müşterilerden biri adamı süzmekteydi. Handaki olaya tanık olmuş bir balıkçıydı bu. Meyhaneciye işaret ederek onu çağırdı. Yabancı'nın Jean Valjan olduğunu söyledi ve durumu anlattı.

Meyhaneci bitkin bir hâlde oturan adama yaklaşıp,

– Burayı hemen terk et, dedi.

Jean Valjan'ı burada da tanımışlardı. Çaresiz değneğini ve torbasını alıp gitti.

Digne'de artık onu tanımışlardı. Kimse ona rahat vermezdi.

Uzun bir süre yürüdükten sonra cezaevinin kapısına geldi. Kapıda küçük bir çan vardı. Çanı çaldı. Kısa bir süre sonra kapıdaki pencere açıldı. Cezaevi kapıcısı görüldü. Yabancı, saygıyla selam verip,

– Bay kapıcı, bir gecelik burada kalabilir miyim? Lütfen?

– Burası otel değildir. Buraya ancak suçlular girebilir, dedi kapıcı.

Adam çaresiz yoluna devam etti.

Gece ilerliyordu. Hava iyice soğumuştur. Biraz ileride, bir bahçe içinde derme çatma bir kulübe gördü.

– Orada rahat ederim, herhâlde diye düşündü.

İçeri girmek istedi. O anda bir köpek havlamasıyla ir-

kildi. Zavallı Jean Valjan orada da kalamazdı. Kulübe bir köpek yuvasıydı. Köpek havlayarak yabancı adamın üstüne saldırdı. Değneğini kullanarak bahçeden güçlükle çıkabildi. Tekrar yola koyuldu.

Artık yürüyecek gücü kalmamıştı. Az ileride bir kilise gördü. Kilisenin önünde taştan yapılmış bir bank vardı. İyice tükenmişti ki bankın üzerine yığılıp kaldı.

O anda kiliseden çıkan yaşlı bir kadın onu gördü. Hayretle,

– Orada ne yapıyorsunuz, diye sordu.

Adam artık bıkmıştı. Kızgınlıkla,

– Görüyorsunuz ya madam, yatıyorum, dedi.

– Bu taş sıranın üstünde mi uyuyacaksınız? Çok kötü bir yatak! Üşüteceksiniz sonra. Hem karnınız da açtır, dedi kadın.

– Her yerden kovuldum, dedi adam.

Yaşlı kadın çok üzülmüştü. Jean Valjan'a küçük bir evi göstererek,

– Şu kapıyı da çaldınız mı dostum, dedi.

– Hayır, diye cevap verdi Jean Valjan.

– İşte o kapıyı çalınız, deyip oradan uzaklaştı yaşlı kadın.

Adam homurdanarak kalktı, eve doğru yürüdü. Kapıyı çaldığında,

– Giriniz, dedi bir erkek sesi.

Adam kapıyı ardına kadar açıp içeri girdi. Buradan da kovulacağını düşündüğünden kapıyı kapatmamıştı. Yüzünü aydınlatan ocağın ateşi ona korkunç bir görünüm veriyordu.

Burası papazın eviydi. Yardıma ihtiyacı olan herkese kapısı açıktı. Bir zamanlar zengin olan papaz, her şeyini yoksullara dağıtmıştı. Yaşlı kâhya kadın ve kız kardeşiyle birlikte kıt kanaat geçinmekteydiler. Eskiden geriye kalan gümüş sofr takımlarını ve gümüş şamdanları misafir geldiğinde kullanırlardı. Yabancı boğuk bir sesle,

– Adım Jean Valjan. Kürek hükümlüsüyüm. Hırsızlıktan beş, dört kez de kaçmaya kalkışmaktan tam on dört yıl zindanda kaldım. Bakın bu pasaportum. Gördüğünüz gibi sarı. Dört gün önce bırakıldım. Dört gündür yürüyorum. Çok yorgun ve açım. Kalacak bir yer arıyorum. Kasabadaki bütün hanlardan kovuldum. Yaşlı bir kadın bana burayı gösterdi. Burası bir han mı? Burada kalabilir miyim? Karşılığını ödeyecek param var. Tam yüz dokuz frank, on beş metelik. Zindanda çalışarak kazandım. Pontarlıye kasabasına gidiyorum.

Çok korkan kâhya kadın, papazın sesiy le irkildi.

– Sofraya bir tabak daha koyunuz madam.

Adam sofrayı görünce inanmadı.

– Anladınız değil mi? Ben bir kürek hükümlüsüyüm. Sarı pasaportumu gördünüz. Bakın size okuyayım. Okumam

vardır. Cezaevinde öğrendim. Jean Valjan, serbest bırakılmış kürek hükümlüsü. On dokuz yıl zindanda kalmıştır. Dört kez kaçmaya kalkıştı. Bu adam çok tehlikelidir.

Papaz, kâhya kadına bu kez de,

– Boş yatağa temiz çarşaf lar yayın, dedi.

Adam çok şaşır mış tı. Orayı han sanı yor du.

– Oh çok teşekkür ederim bayım. Size çok para vereceğim. Siz hancısınız değil mi, dedi.

– Hayır ben papazım. Sizden para istemiyorum. Burası pek aydınlık değil, deyip kâhya kadına gümüş şamdanları getirmesini ima etti. Kâhya kadın şamdanları ve gümüş takımları masaya koydu.

Adam papaza dönüp,

– Siz çok iyisiniz. Kim olduğumu anlattığım hâlde bu mumları benim için yaktınız.

– Anlatmasanız da olurdu bayım. Burada sizin kim olduğunuz bizim için önemli değil. Buraya gelene kim olduğunu sormayız. Sadece derdini sorarız. Hem ben sizin kim olduğunuzu biliyordum.

Yabancı hayretle,

– Demek kim olduğumu biliyordunuz.

– Evet, dedi papaz, kardeşimsiniz.

Jean Valjan şaşkın bir hâldeydi. Ona bu hâliyle ilk kez bayım deniyor, ilk kez biri ona siz diye hitap ediyordu.

– Sayın papaz çok iyi bir insansınız. Siz konuşurken inanın yorgunluğumu ve açlığımı unuttum.

Bu arada sofra hazırlanmıştı. Çorba, bir parça et, peynir, incir ve çavdar ekmeği vardı. Papaz bütün misafirlerine yaptığı gibi Jean Valjan'ı sağ tarafına oturtmuştu. Kâhya kadın, kendiliğinden eklediği bir şişe eski şarapla hazırlığını tamamladı.

Papaz kısa bir dua okudu sonra da tabaklara çorba doldurdu. Adam hiç doymayacakmış gibi yemek yiyordu.

Yemek bitince papazın kız kardeşi ve kâhya kadın odalarına çekildiler.

Papaz şamdanlardan birini alarak,

– Size odanızı göstereyim, dedi.

Oturma salonu kadar sade bir odaya geçtiler. Odanın bir köşesinde yatak hazırlanmıştı. Papaz şamdanı odadaki küçük bir masaya bıraktı.

– Odanız burası bayım. Rahat uyuyun. Yarın sabah yola çıkmadan ineklerimizin sütünden bir bardak içersiniz.

– Çok teşekkür ederim sayın papaz, diye mırıldandı adam.

Sonra da birden değişerek, sert bir sesle,

– Siz benim adam öldürmediğimi ne biliyorsunuz? Beni odanızın yanında yatırmaya korkmuyor musunuz?

– ● Tanrı'nın bileceği iş, dedi papaz.

Konuğuna iyi geceler diledi ve odadan çıktı.

Jean Valjan yatar yatmaz uyumuştı. Gece yarısı uyandığında tekrar uyumak istedi fakat uyuyamadı. Birden akşam yemek yedikleri gümüş ta kım lar geldi a klına. Ne kadar çok para ederdi kim bilir? Kırk altı yaşındaydı ve haksız yere uzun yıllar cezaevinde kalmıştı. İşlediği suç için verilen ceza çoktu. Bir gün bunun hesabını soracaktı.

Yeniden uyumak istediği hâlde uyuyamıyordu. Alışık değildi rahat yatağa. Yıllarca tahta üstünde uyumuştı. Az uyumaya da alışıktı. Yavaşça kalktı, ayakkabılarını çıkartıp sessizce papazın odasına girdi.

Ay ışığı odayı iyice aydınlatıyordu. Gözünü uyuyan papazdan ayırmadan yatağının baş ucundaki kutudan gümüşleri sessizce aldı ve torbasına doldurdu. Küçük bahçe penceresinden atlayarak var gücüyle kaçmaya başladı.

Ertesi sabah papaz, kız kardeşiyle kahvaltıya otururken hizmetçi kadın telaşla,

– Efendimiz, sayın efendimiz, diye kekeliyor, tir tir titriyordu. Efendim, dünkü adam gitmiş. Gümüş sepetimiz de yerinde yok.

Sepeti bahçede gören papaz, gidip getirdi. Yaşlı kadına dönerek,

– İstedğin bu muydu, dedi.

Hizmetçi kadın:

– Sepet boş efendim. O hırsız gümüşleri çalmış.

– O gümüşler bizim miydi, dedi papaz. ● adam çok fakirdi, bizden daha çok ihtiyacı vardı, diye ekledi.

Bu sırada üç jandarma ite kaka Jean Valjan'ı getiriyordu. Onları gören papaz, Jean Valjan'a dönüp,

– Şamdanları niye almadınız dostum, onları da size vermiştim, dedi.

Jean Valjan, şaşkınlıktan donakalmıştı.

– Gümüşleri ona ben verdim. Bırakın onu, dedi papaz.

Oysa Jean Valjan, bir parça ekmek yüzünden yıllarca hapis yatmıştı. Bu gümüşler yüzünden kim bilir kaç yıl yatarım diye düşünüyor, korkudan tir tir titriyordu. Bu korkusuna bir de şaşkınlık eklenmişti.

Yalnız kalınca papaz konuşmasına devam etti.

– Artık kötülük yapmayacaksınız. Çünkü ruhunuzu satın aldım. Onu kötülükten arınmış ● olarak Tanrı'ya veriyorum.

Bay Madlen

Jean Valjan nasıl bir suç işlemişt i, neden diğ er insanlar onu aralarında görmek istemiyorlardı.

Jean Valjan çok fakir bir ailenin çocuğ uyd u. Çok küçük yaş ta annesini ve babasını kaybetmişti. Ona ablası bakmı ştı. Eniştesinin genç yaş ta ölümünden sonra ablasına ve yedi yeğ enine bakmak ona kalmı ştı. Çok çalış tığı hâlde yine de karınları tam doyunuyordu. Günün birinde işsiz kaldı. Yiyecek hiçbir şeyleri kalmamı ştı. Artık dayanamadı ve bir gece fırından bir somun ekmek ç aldı.

Fırıncı hemen peşine düş müşt ü. Jean Valjan yakalandı. İşlediğ i suç için beş yıl hapse mahkûm edildi.

Daha sonra dört kez kaçma girişiminden dolayı on dokuz yıla çıkarıldı.

* * *

1815 yılının sonlarına doğru Montröy kentine bir ya-

bancı geldi. Eski elbiseleri, sırtında torbası, elinde değneğiyle bu adam Jean Valjan'dı.

Jean Valjan'ın kente geldiği gün, belediye binasında yangın çıkmış, jandarma yüzbaşısının iki çocuğu içeride kalmıştı. Yabancı adam, alevlerin arasından binaya girip çocukları kurtardı. Kent halkının gözünde artık bir kahramandı. Yaptığı bu kahramanlık karşısında kimse ona pasaportunu sormayı akıl etmemişti. Daha sonraları adının Madlen olduğu duyuldu. Kim olduğu, nereden geldiği bilinmiyordu. Sadece geldiği günün hikâyesi anlatılıyordu. Kentliler ona Madlen Baba adını verdiler.

Burada halk, geçimini boncuk yapımından sağlıyordu. Madlen Baba elinde bulunan birkaç kumşunu bu işe yatırmıştı. Kara kehribar denilen bu boncukların yapımında kentliler reçine kullanıyorlardı. Madlen Baba, reçine yerine cin verniği kullanmayı denemişti. Bu, kentliler için büyük bir buluştu. Maliyet çok daha ucuza inmişti. Kent bu sayede sanayi merkezi hâline geldi.

Aradan aşağı yukarı beş yıl geçmişti. Madlen Baba, kentin en zenginlerinden biri olmuştu. Kurduğu boncuk fabrikasının kapısı, dürüst çalışmak şartıyla iş arayan herkese açıktı.

Montröy kentindeki bu değişikliğin sebebini kral da öğrenmişti. Onun kentin belediye başkanı yapılmasını em-

retmişti. Önce kralın bu teklifini reddeden Madlen Baba, valinin ısrarı üzerine belediye başkanlığı görevini kabul etmek zorunda kaldı.

Kentin en zenginiydi. Üstelik belediye başkanı olmuştu. Bütün bu olanlar onun sade yaşantısını değiştirmedii. Fakirlerin, hastaların yardımına koşuyordu. Kente bir hastane, okul ve düşkünler evi yaptırdı. Özellikle çocuklar peşini bırakmıyordu. Yanına gelen çocuklara şekerlemeler, oyuncaklar veriyordu. Kentin zenginleri, ilerigelenleri onu çekemiyorlardı. Fakat kimse bir şey söyleyemiyordu. Halksa onu taparcasına seviyordu.

Kendi hâlinde, alçak gönüllü bir insandı. Kentteki kadın erkek herkes özel yaşantısını merak ediyordu. Hakkında çeşitli söylentiler çıkmıştı. Yattığı odanın esrarlı olduğunu söylüyorlardı. Kentin ilerigelenlerinden birkaç kadın, meraklarını yenemeyip onun ziyaretine gittiler. Alaycı bir tavırla,

– Odanızı merak ediyoruz sayın belediye başkanı, b ze odanızı gösterir misiniz, dediler.

Bay Madlen gülümseyerek onlara yattığı odayı gösterdi.

Kadınlar odayı görünce şaşırdılar. Umdukları gibi esrarengiz bir oda değildi. Aksine çok sade döşenmişti. Maun eşyaları, kâğıt kaplı duvarlarıyla kendi evlerinden farkszdı. Sadeceşöminenin üstündeki iki gümüş şamdan dikkatlerini çekmişti.

Müfettiş Javer

1821 yılının başlarında bir gün gazeteler küçük Digne kentinin papazının öldüğünü yazdılar. Bu haberi okuyan Madlen Baba, ertesi gün tepeden tırnağa siyah elbiseler giyip şapkasına yas tülü taktı. Onun bu davranışı kentte yanlış yorumlara yol açtı. Madlen Baba'nın papazın akrabası olduğu söylentisi kente yayılıyordu. Bu yüzden itibarı daha da arttı. Ona başsağlığı diliyorlardı.

Bir gün kentin ileri gelenlerinden bir hanım ona,

- Siz Digne papazının akrabası mısınız, diye sordu.

Madlen:

- Hayır efendim, gençliğimde sayın papazın evinde uşaktım, dedi.

Bunun üzerine seçkin insanların tepkisi azaldı. Artık ona

saygılı davranıyorlardı. Kentte ona saygı duymayan sadece bir kişi vardı. Bu adam, Bay Madlen'i gizligizli izleyen onu daha önce nerede gördüğünü hatırlamaya çalışan polis müfettişi Javer'di.

Bol uzun paltosu, yüzünün bir kısmını gizleyen silindirik şapkası, kalın bir bastonu, yanaklarını kaplayan favorileri ve çıkıntılı kaşlarıyla sert bir görünümü vardı. Onun için iki şey önemliydi. Gözetlemek ve uyanık olmak.

Javer iyi bir insan sayılmazdı. Annesi falcı, babasıysa mahkûmdu. Hapishanede doğmuştu. Toplum dışı biri olduğuna inanıyordu. Kendini topluma kabul ettirmek için çok çalışıp polis olmuştu. Görevinde çok hırslıydı. Gençliğinde Güney Fransa'daki kürek mahkûmlarının bulunduğu bölgede görev yapmıştı. Daha sonra polis müfettişliğine getirildi.

Onu tanıyanlar, suç işlediğinde annesini, babasını dahi hiç düşünmeden ele verir, derlerdi. Bu denli sert ve merhametsiz bir insandı o.

Bay Madlen, Javer'in durmadan kendisini gözetlediğinin farkındaydı ama belli etmiyordu. Javer ise Bay Madlen'in geçmişini araştırıyordu, onu ele geçirmek için hakkında bilgi topluyordu.

Yağmurlu bir günün ertesinde Bay Madlen caddede yürürken bir kalabalık gördü. Foşlövan Baba'nın arabası devrilmişti. Yaşlı adam arabanın altında kalmıştı. Atının iki

bacağı da kırıldığından kaldırmak imkânsızdı. Yüklü araba bütün ağırlığıyla zavallı adamı eziyordu. Çevredekilerin hiçbiri arabayı kaldıracak gücü kendinde bulamıyordu. Bay Madlen gelince oradakiler ona yol açtılar. Yaşlı adam acınacak hâldeydi ve yardım istiyordu. Bay Madlen, arabayı kaldırmak için bocurgat¹ gerektiğini söyledi.

Kasabalılar:

- Bocurgat getirmeyegittiler, Sayın Başkan'ım, dediler.
- Ne zaman gelir, diye sordu Bay Madlen.
- On beş, yirmi dakika sürer, diye cevap verdiler.

Bu şekilde o kadar beklenemezdi.

Bay Madlen:

- Arabanın altına girip kaldırana yirmi altın veriyorum.

Bunu yapacak kimse var mı, dedi.

Kaldıracak hiç kimse çıkmadı. O sırada biri konuştu:

- Böyle bir arabayı kaldıracak adam çok güçlü olmalı. Öyle bir tek adam tanıdım Tulon'da bir kürek hükümlüsüydü.

Bunu söyleyen polis müfettişi Javer'den başkası değildi. Bay Madlen birden sararıverdi. Müfettiş ise söylediklerinin etkisini anlamak için Bay Madlen'i süzüyordu. Arabanın ağırlığı Foşlövân Baba için dayanılmaz olmuştu.

¹ Bocurgat: Ağır yükleri getirmek için kol ile döndürülen ve döndürüldükçe gelecek çeyiz bağı bulunduğ u rgan u jendi üzerine saran çukruk.

– Bana yardım edin, kurtarın beni, diyen sesi iyice boğuklaşmıştı.

Bay Madlen başını kaldırdı, kendisini süzen Javer'e ve kılını bile kıpırdatmadan öylece duran insanlara üzülerək baktı. Sonra diz çöküp arabanın altına girdi. Çevredeki insanlar dehşetle haykırırken birden arabanın sarsıldığını, bir iki hamle sonra da kalkmaya başladığını gördüler.

– Çabuk yardım edin, diye Bay Madlen seslenince hepsi birden arabayı tutup kaldırdılar.

Bay Madlen ayağa kalktığında, üstü başı çamur içinde kalmıştı. Mutlu bir ifadeyle Javer'e baktı.

Bay Madlen, dizi kırılan Foşlövän Baba'yı fabrikasının revirine taşıttı. Yaşlı adam artık eski işini yapamazdı. Onun atını ve arabasını satın aldı. Oysa at ölmüş, arabası da parçalanmıştı. Yaşlı adamın bundan haberi yoktu. Yaşlı adam iyileştiğinde bacağının biri sakat kalmıştı. Bay Madlen onu Paris'teki bir kadınlar manastırına bahçıvan olarak yerleştirdi.

Karlı ve soğuk bir havaydı. Bay Madlen yolda giderken Javer'in bir kadını tutukladığını gördü. Müfettiş, kadını sürükleyerek karakola götürüyordu. Karakol binasının önüne geldiklerinde kadın hâlâ suçsuz olduğunu haykırmaktaydı. Müfettiş kadını zorla içeri soktu. Ona hiçbir şey sormadan tutanağını yazmaya başladı.

– Altı ay tutuklusun. Saygıdeğer bir vatandaşa saldırdın, dedi.

Kadın korkuyla irkildi. Kızını, Kozet'i düşündü. Ona para göndermesi gerekiyordu. Yalvarmaya başladı.

– Suçsuzum efendim! Önce onlar başlattı. Çok üşüyordum, yüzüme kar attılar. Ben de öfkeye kapılıp karşı koydum. Hepsi bundan ibaret... Ne olur, beni bırakın. Kızıma bakmak için çalışmak zorundayım.

● sırada kapının açılıp Bay Madlen'in içeri girdiğini kimse fark etmemişti. Javer ise kadını dinlemiyordu bile.

– Tutuklusun, cezan altı ay hapistir, diyordu.

Bay Madlen:

– Bir dakika lütfen, diye söze karıştı.

Fantin, Belediye Başkanı'nı görünce donup kaldı. Ona göre şimdi burada oluşunun sebebi Madlen'di. Fantin'in bir kızı vardı. Çalışmak zorunda olduğu için onu, iyi bakacaklarına güvendiği han işleten bir ailenin yanına bırakmıştı. Kendisi Bay Madlen'in fabrikasında çalışıyor, her ay bu aileye kızı için para gönderiyordu. Çok güzel ve çalışkan bir kadındı. Fabrikada onu çekemeyenler vardı. Bunlardan biri onu zlemiş ve bir çocuğu olduğunu öğrenmişti. Sonra da Fantin'in evli olmadığı hâlde bir kızı olduğu dedikodusunu çıkarmıştı. Bu yalan, kısa zamanda herkes tarafından duyuldu. Kötü bir kadın olduğunu söyleyip onu işten atmak

istediler. Ustabası bir gün kendisine elli frank verip Bay Madlen'in kötü bir kadını işyerinde istemediğini söyledi.

Fantin çaresizdi. Nereye başvurduysa kimse onu işe almadı. Sonunda askeri dikim evinde bir iş buldu. Kullanılan kumaş çok kabaydı. Dikmekten elleri delik deşik olmuştu. Bu işine karşılık ayda on iki frank alıyor, bunun on frankını kızı için gönderiyor, kalanıyla da geçinmeye çalışıyordu.

Çoğu günleri aç geçiyor, soğuktan donuyordu. Hancı kadın bir gün gönderdiği mektupta, Kozet'in bir yün eteğe ihtiyacı olduğunu yazdı. Fantin para bulmalıydı. Düşünürken aklına saçları geldi. Saçları çok uzun ve çok güzeldi. Hemen berbere gidip saçlarını satmak istediğini söyledi. Berber saçlarına on frank veriyordu. Saçlarını kestirip on frankı aldı. Kozet'e bir yün etek alıp gönderdi. Oysa hancı, eteği Kozet'e değil, kendi kızına giydirmişti.

Daha sonra hancıdan Kozet'in çok hasta olduğunu, ilaç almak için kırk frank göndermediği takdirde kızının ölebileceğini bildiren bir mektup aldı. Fantin çaresizlik içindeydi. Kırk frank bulması gerekiyordu. Sokaklarda dolaşırken gezginci bir dişçinin etrafında toplanmış olan insanları gördü. Ne olduğunu öğrenmek için kalabalığın içine karıştı. Adamı seyrederken dayanamayarak gülmeye başladı. Fantin'in güzel dişlerini gören dişçi:

– Çok güzel dişlerin var, ikisine iki altın veririm, dedi.

Fantin çok korkmuştu. Geriledi ve oradan hızla uzaklaştı.

Adam:

– Satmaya razı olursan akşama yine gel. İyi düşün, iki altın az para değildir, diyordu.

Fantin akşama kadar düşündü. İki altın tam kırk frank ediyordu. Ona da kırk frank gerekiyordu. Bulamazsa kızı ölecekti. Kararını verdi ve adama gidip dişlerini sattı. Çok çirkin olmuştu. Saçları yoktu. İki ön dişini çektirmişti. Ağzının kenarları kan içindeydi. Ama kızı için kırk frank bulmuştu. Hemen göndermeliydi. Oysa küçük kızı Kozet hastadeğildi. Para düşkününü karı koca, böyle yalanlarla devamlı olarak Fantin'den para istiyordu.

Dişlerini çektiği gün onu sokakta gören iki züppe “Ne çirkin şey!” deyip yüzüne kar atmışlardı.

Onbunları düşünen Fantin, Bay Madlen'in yüzüne tükürdü. Bu davranış karşısında Bay Madlen, sakin bir şekilde yüzünü sildi. Bay Javer'e,

– Bırakın bu kadını, doğru söylüyor, dedi.

Bay Madlen'in söylediklerini duyan müfettiş iyice şaşırdı.

– Ama efendim, bu kadın iki saygın kişiye saldırdı, güvenliği bozdu. Üstelik sizin de yüzünüze tükürdü, dedi.

Bay Madlen:

– Tükürmesi benim sorunum. Sokaktaki olaya gelince,

oradan geçiyordum. Sokaktakilere sordum. Önce başkaları onun yüzüne kar atmış Onları tutuklamanız gerekir, dedi.

– Burası polis merkezi. Burada benim sözüm geçer. Üstelik hakaret yasalara aykırıdır. Yanımda size hakaret etti. Cezası altı ay haptir, diye diretti Javier.

Bay Madlen:

– Bu kadını bir gün bile tutuklayamazsınız.

Javer, Belediye Başkanı'na baktı.

– Hayır, bu iş benim yetki alanıma giriyor. Güvenliği korumak benim görevim. Bu kadını serbest bırakmayacağım.

Madlen'in sesi sertleşti:

– Hayır bu durum belediyeyi ilgilendirir. Üstelik yasal olarak burada yargıç benim.

Müfettiş bir şeyler söylemek istedi.

Madlen:

– Çıkın, diye bağırdı.

Javer selam vererek odadan çıktı. Fantin şaşırmıştı. Düşman sandığı bir adam kendisini kurtarmıştı. Bunu aklı almıyordu. Polis müfettişi çıkıp gidince Madlen, ona döndü. Titrek bir sesle konuşmaya başladı.

– Anlattıklarınızı ilk kez duyuyorum. Size inanıyorum. Sizi fabrikadan ben kovmadım. Bu olaydan haberim yoktu. Niçin o zamangeli benigörmediniz? Borçlarınızı ben ödeyeceğim. Çocuğunuzu buraya getirteceğim. İsterseniz siz onun

yanına gidiniz. Bütün masraflarınızı ben karşılayacağım.

Fantin, kulaklarına inanamıyordu. Kozet'i yanına alabilecek, birlikte mutlu bir yaşam sürebilecekti. Hıçkırmaya başladı. Birden gözleri karardı. Bulunduğu yere yığılıp kaldı. Bayılmıştı.

Fantin'i belediyenin revirine götürdüler. Kadın bütün gece sayıklayıp durdu. Ertesi gün öğle üzeri uyandı. Uyandığında Bay Madlen'i baş ucunda buldu. Bay Madlen ona nasıl olduğunu sordu. Kadın iyi olduğunu söyleyip teşekkür etti.

Belediye Başkanı:

– Çok acı çektin, zavallı Fantin. Yıllardır içinde yaşadığın cehennemden kurtulacaksın artık, dedi.

Fantin uyurken Bay Madlen, onun hayat hikâyesini araştırıp öğrenmiş, bundan dolayı kadına daha da acımişti. Hemen Tenardiye ailesine bir mektup yazıp Fantin'in borcunu göndermişti. Küçük Kozet'i de annesine göndermelerini istemişti.

Fantin'in bir yerden para bulunduğunu düşünen karı koca, Kozet'i bir türlü annesine göndermiyordu. Üstelik uydurma masraflar icat edip para istemeye devam ediyorlardı. Fantin Bay Madlen'e, Kozet'in ne zaman geleceğini sorup duruyordu.

En sonunda Madlen, Kozet'i kendisigidiip almaya karar verdi. Bir mektup yazıp Fantin'e imzalattı.

Bu arada Javer, Bay Madlen'egelim kendisiyle görüşmek istediğini söyledi.

Madlen ilgisiz bir tavırla,

– Ne istiyorsunuz müfettiş, dedi.

Javer çok üzgün bir tavırla,

– Bir hükümet memuru yüksek bir görevliye saygısızlık etti. Bu memur benim. Yüksek görevli de sizsiniz Sayın Başkan'ım. Beni görevden almanızı rica etmeye geldim.

Bay Madlen şaşırmıştı.

– Anlayamadım Bay Javer, dedi.

– Foşlövân Baba'nın başına gelenleri hatırlarsınız. İşte o gün sizi Paris Emniyet Müdürlüğüne eski bir kürek mahkûmu olarak ihbarettim. Sizi çok eskiden tanıdığım bir kürek mahkûmu sanıyordum. Yıllar önce Tulon'da kürek hükümlülerinin gardiyan yardımcılığı yaptığım sırada Jean Valjan adlı bir mahkûm vardı. Bu adam zindandan çıkar çıkmaz bir papazın evini soymuştu. Sekiz yıldır ortada görünmüyordu. Sizi • sandım ve ihbar ettim.

Bay Madlen ilgisiz bir tavırla,

– Size ne dediler, diye sordu.

– Bir yanlışlık yapmışım. Gerçek Jean Valjan bulundu. Deli olduğunu söylediler bana. Geçen sonbahar, Şanmatyö adında bir adam, bir bahçeden elma çalarken yakalanmış. Hapishaneye atmışlar adamı. Hapishanede Bröve adlı eski

bir kürek mahkûmu, Şanmatyö'yü hemen tanımış. "Bu adamın adı Jean Valjan'dır." demiş. Sonra Jean Valjan'ı tanıyan iki kürek hükümlüsü daha bulunmuş. İkisi de Jean Valjan'ı duraksamadan tanımışlar. Ben de ihbar mektubunu bu sırada göndermişim. Beni çağırdılar. Şanmatyö'yü bana da gösterdiler. Hemen tanıdım onu. Sızden çok özür dilerim Sayın Başkan'ım.

– Peki, o adam ne diyor bu duruma?

– Ne desin? Jean Valjan olduğunu kabul etmiyor. Davaya yarın bakılacak. Suçu kesin. Duvardan atlamak, dal koparmak, elmaları aşırarak... Çocuk olsa yaramazlık denip geçilebilir. Ama bir adam için suç sayılır bunlar. Hele bir kürek hükümlüsü için bir cinayettir bu. Cezası da birkaç günlük hapis değil, ömür boyu zindandır. En geç yarın zindana gönderilecek. Beni de tanık yazmışlar. Yarın gidip ifade vereceğim.

Bay Madlen:

– Yeter Javier, beni ilgilendirmiyor bu ayrıntılar, diyerek adamı başından savmaya çalıştı.

Javier gitmemek için direniyordu.

– Affedersiniz Sayın Başkan'ım, unuttu nuz galiba, işime son vereceksiniz.

– Yerinizde kalmanızı istiyorum, dedi Bay Madlen.

– Yerime birbaşkası atanmıca, kadargörevime devam

edeceğim, dedi Javer ve saygılı bir tavırla odadan çıktı.

Bay Madlen bütün gece uyumadı. Başını ellerinin içine alarak uzun süre düş kurdu. Bazen gidip kendini ele vermeyi düşünüyordu. Ama hemen aklına Fantin ile Kozet geliyordu. Bir ara gitmeye kesin karar vermiş gibi oturdu. Kitaplarını aldı, düzene koydu. Küçük tüccarların borç senetlerini ateşe atıp yaktı. Bankaya bir mektup yazdı. Mühürleyip cebine koydu. İşlerini derleyip topladı.

Sabah erkenden, akşamdan ayarladığı arabaya atlayarak duruşmanın yapılacağı Aras kentine gitmek üzere yola çıktı. Yaptığı tasarıya göre mahkemeye gidecek, Şanmatyö denilen adamı gördükten sonra gerçek Jean Valjan'ın kendisi olduğunu açıklayıp açıklamama kararını verecekti.

Bay Madlen mahkemeye geldiğinde henüz karar verilmemişti. Sanık avukatı savunmasını yapıyordu. Savcı bu adamın hem hırsız hem de kimliğini saklayan ahlaksız bir eski kürek mahkûmu olduğu için ömür boyu hapis cezasına çarptırılmasını istedi. Adamın kurtuluş umudu kalmamıştı artık. Tam bu sırada bir ses duyuldu. Tanıklara,

– Beni tanıyor musunuz, diye soruyordu.

Bay Madlen:

– Sayın jüri üyeleri, sanığı serbest bırakınız. Aradığınız adam o değil benim. Beni tutuklayınız. Delirdiğimi sanıyorsunuz ama ben deli değilim. Büyük bir hata yapmak üze-

reydiniz. Bir ödevi yerine getiriyorum. Serbest bırakınız bu sanığı. Evet, Jean Valjan benim. ● talihsiz mahkûm benim. Elimden geleni yaptım Bir başka adın ardına saklandım Zengin oldum. Belediye Başkanı oldum. Namuslu insanların arasına katılmak istedim. Demek ki olmuyormuş. Dinleyicileri daha fazla rahatsız etmek istemiyorum. Tutuklanmadığıma göre gidiyorum Kim olduğumu, nereye gittiğimi biliyorsunuz.

Çıkış kapısına doğru yürüdü. Salonda çıt çıkmıyordu. Bir saat sonra jürinin kararı Şanmatyö'yü temize çıkarıyordu. Şanmatyö, bu adamların hepsinin çıldırmış olduğunu sanarak ve olup bitenlerden hiçbir şey anlamaksızın şaşkın şaşkın bakınarak çıkıp gitti.

Kozet

Madlen Baba, mahkemeden döner dönmez Fantin'in yanına gitti. Kadın uyuyordu. Uyanır uyanmaz Kozet'i sordu. Bay Madlen birkaç güne kadar çocuğunun geleceğini, hasta olduğu için doktorların çocuğunu görmesine izin vermediklerini söyleyerek onu teselli etmeye çalıştı. Kadının yüzünde birdenbire korku dolu bir ifade beliriverdi.

Madlen:

-Ne var, ne oldu sana, dedi.

Fantin cevap vermedi. Sadece arkasına bakması için işaret etti.

Bay Madlen dehşetle arkasına döndü. Polis müfettişi Javer sessizce odaya girmiş, kapının önünde duruyordu. Onu tutuklamaya gelmişti. Mahkeme başkanı daha sonra Bay Madlen'in tutuklanmasını istemişti. Bay Madlen, Kozet'i annesine getirmek için Javer'den üç gün izin istediye de

Javer buna razı olmadı. Hemen tutuklayıp ellerine kelepçe vurdu. Fantin, Belediye Başkanı'nın tutuklandığını görünce gözlerine inanamamıştı. Dehşet içinde yerinden doğruldu ve düştü. Ölmüştü.

Bay Madlen'i tekrar yargıladılar ve ölüm cezasına çarptırdılar. Kral, cezasını ömür boyu kürek mahkûmiyetine çevirdi. Onu yine Tulon zindanlarına sürdüler.

Halk onun yaptığı iyilikleri çok çabukunuttu. Şehiryine • eski fakir hâline döndü. Fabrikalar kapandı, işsizlik arttı. Ama Jean Valjan kaderine uzun süre boyun eğemezdi. Adli bir yanlışlığı düzeltmek için itirafta bulunmuştu. Fakat zavallı kadın ölmeden önce ona verdiği bir söz vardı. Küçük Kozet'i Tenardiye denilen o canavar ailenin elinden kurtaracaktı. Jean Valjan yeminini yerine getirmek için bir yolunu bulup da kaçmıyordu.

Bu yüzden eline geçen ilk fırsattan da yararlandı. Tulon tersanesinde kürek mahkûmu olarak çalışıyordu. Bir sabah geminin orta direğine bağlı yelkeni direğin tepesinde tutmakta olan tayfa dengesini kaybetti ve düşmeye başladı. Ama o büyük bir rastlantı sonucu serene takılı iplerden birini yakalayabildi. Bu şekilde havada asılı kaldı. • yükseklikten denize düşünce parça parça olması işten bile değildi. Ona yardım etmeye kalkışmak, göz göre göre tehlikeye atılmak demektir. Kimse adamın yardımına koşmuyordu. Tam • sırada

Jean Valjan nöbetçi subaya koşarak, adamı kurtarmak için izin istedi. İzin alır almaz hızla geminin içine atıldı. Adama erişmek için ipe tutunarak kendini boşluğa bıraktı. Adama ulaştı ve kollarına alarak yukarıya çıkardı. Olayı seyreden halk, Jean Valjan'ı alkışlamaya başlamıştı. Jean Valjan tekrar işine dönmeye hazırlanıyordu ki birdenbire duraksadığı, sendelediği ve denize düştüğü görüldü. Tehlikeli bir biçimde düşmüştü denize. Akşama kadar onu aradılar. Ama ne ölüsünü ne de dirisini bulamadılar. Ertesi gün gazeteler, Jean Valjan adındaki bu kürek mahkûmunun, tersanenin temel kazıklarından birine saplanıp ölmüş olabileceğini yazdılar.

Gerçekteyse Jean Valjan denize düşmemiş, bu anı fırsat bilerek denize atlamıştı. Yüzerek demir atmış bir geminin altına kaymış, akşam olunca yeniden yüzmeye başlamış ve sonunda bir kıyıya ulaşmıştı. Dolambaçlı bir yol izleyerek gizlice Paris'e gitti. Parası da vardı. Mahkemeden önce bankacı Lafit'e yazdığı mektup, ona para sahibi olma imkânı sağlamıştı. Kenar mahallelerden birinde küçük bir ev bulup kiraladı. Hemen Kozet'i aramaya başladı.

Paris'ten bir posta arabasına bindi. Kimsenin dikkatini çekmemek için Tenardiyelerin hanının bulunduğu kasabanın yakınlarında indi. Daha çabuk gitmek için ormanın içinden yürüyordu. İniltiyebenzer bir ses duydu. Küçük bir kız çocuğu su dolu kocaman bir kovanın ağırlığı altında iki

büklüm olmuş, yürümeye çalışıyordu. Birden yanında bir karaltı gördü. Ama nedense hiç korkmadı.

Jean Valjan:

– Bu taşıdığın kova çok ağır çocuğum, ver onu buna, ben taşıyayım.

Kovayı aldı. Konuşa konuşa yürümeye başladı.

– Kaç yaşındasın küçük?

– Sekiz yaşındayım efendim.

– Gideceğin yer uzak mı?

– Buradan on beş dakika sürer.

– Annen yok mu senin?

– Sanmıyorum. Bana öyle geliyor ki hiç annem olmadı benim.

– Adın ne senin?

– Kozet.

Çocuk Kozet deyince, Jean Valjan heyecandan müthiş bir sarsıntı geçirdi. Kovayı yere koydu. Kozet'in zayıf ve çelimsiz yüzünü şöyle böyle seçmeye çalıştı.

– Peki seni kim yolladı gecenin bu saatinde ormana, diye sordu öfkeli bir sesle.

– Bayan Tenardiye, dedi çocuk. Sesini iyice alçaltmıştı. O benim hanımımdır. Bir han işletir. Handa su kalmamıştı da.

– Han mı? Ben de bu gece handa kalacaktım zaten. Beni de götür oraya.

Konuşa konuşa köye geldiler. Bir süre sonra Jean Val-jan'la Kozet hanın kapısında oldılar. Kozet korka korka kapıyı açtı. Elinde bir şamdanla Bayan Tenardiye karşıladı onları. Kırk yaşlarında, iri yarı, korkunç görünüşlü, bıyıklı bir kadındı. Kocas da kendisi kadar kötü bir insandı. Elli yaşlarında kadardı. Solgun bir yüzü vardı. Bakışları kurnaz, sürekli gülümseyen, son derece alçak bir adamdı.

Zavallı Fantin, beş yıl önce çocuğunu bu hancılara bıraktığı zaman onu cellatlara teslim ettiğini bilmiyordu. Ona bakıyoruz diyerek hem annesinden para almışlar hem de hizmetçi gibi kullanmışlardı çocuğu. Onlar için tam bir kazanç kaynağıydı bu çocuk.

Kozet:

– Burada kalmak isteyen biri var, dedi kekeleyerek.

Kadının asık suratı birden değişiverdi. Ama adamın giysilerini görünce onu bir serseri sandı. Yine asılıverdi yüzü.

– Gir içeri babalık, dedi. Ama hemen söyleyeyim ki bütün odalarımız dolu.

Adam:

– Fark etmez, dedi. Tavan arası, ahır. Ben size yine oda parası ederim.

Kadın cırtlak bir sesle,

– Öyleyse kırk metelik peşin ödenecek, dedi.

Adam:

- Tamam, kabul, dedi.

Cebinden beş franklık bir kâğıt para çıkarıp masanın üzerine koydu. Sonragitti bir masaya oturdu. Dikkatle Kozet'i süzmeye başladı. Bir masanın altına büzülmüşyün önyordu. Son derece zayıf ve solgundu. Elbiselerinin yırtıkları arasında Tenardiye'nin bu cılız bedene yağdırdığı yumruk ve kırbaç izleri fark ediliyordu. Kozet, Tenardiyelerin kızları Eponin ve Azelma'ya imrenerek bakıyordu. Onlar temiz, sağlıklı ve neşeliydiler.

Jean Valjan:

- Bu çocuk sizin değil mi, diye sordu.

- Hayır efendim. Yanımıza aldığımız fakir bir kız. Annesi bıraktığıtti. Apt alın biri. Ne zamandır para göndermiyor bize. Mektup yazıp duruyoruz, altı aydır cevap bile vermiyor. Belki de öldü, gitti. Zaten sağlam pabuç da değildi. Bize öylesine pahalıya pathıyor ki. Kendi çocuklarımıza zor bakıyoruz, bir de başkasının çocuğu...

Jean Valjan:

- Peki sizi ondan kurtarsalar?

Kadının öf keli yüzü birdenbire aydınlandı.

- Ah, beyefendiciğim, alın sizin olsun. Ne yaparsanız yapın. Gözüm görmesin.

- Tamam, tamam Götünüyor m onu. Hemen şimdi. Çağırın çocuğu.

Kadın çocuğu çağırırken Jean Valjan hesap pusulasına göz attı. Yirmi üç frank istiyorlardı. Bir gece için bu kadar para istemelerine şaşırıp kaldı. Masanın üstüne beş tane beş franklık parayı bıraktı.

Tam bu sırada, kapının aralığından konuşmaları dinleyen hancı içeriye girdi.

– Beyefendinin yirmi altı frank daha borcu var. Yirmisi oda için, altısı da akşam yemeği için. Küçük kızı gelince bu konuda beyefendiyle biraz görüşmem gerek. Bizi yalnız bırak karıcığım.

Kadın hemen dışarıya çıktı. Tenardiye, Jean Valjan’a bir sandalye verdi. Gülümsüyordu.

– Beyefendi, dedi. Size bir şey söyleyeceğim, ben bu çocuğu çok seviyorum. Küçük Kozet’imizi alıp götürmenize izin veremem. Çok küçükken geldi elimize. Bize pahalıya mal olduğu doğrudur. Zengin de değiliz. Ama bu kızın hastalıklarından yalnız biri için tam dört yüz frank harcadım. Ne annesi var ne babası. Onu ben büyüttüm. Karım çabuk öfkelenir ama o da sever Kozet’i. O da bizim çocuğumuz gibidir. Hem insan çocuğunu böyle tanımadığı bir yabancıya nasıl verir. Adınızı bile bilmiyorum. Hiç olmazsa kimliğinizi gösteremez misiniz?

Jean Valjan, birden ciddileşiverdi.

– Bay Tenardiye, Kozet’i götüreceksem götürürüm. Paris

çevresinde dolaşırken kimlik taşımak gerekmez, bilirsiniz. Benim istediğim, onun hayatı boyunca s z i bir daha görme-
mesidir. İşinize geliyorsa. Evet mi, hayır mı?

Hancı uyanık bir adamdı. Jean Valjan'ın çocuğa karşı duyduğu derin ilgiyi sezmişti.

– Beyefendi, dedi. Bana bin beş yüz frank lazım.

Jean Valjan, hemen cebinden cüzdanını çıkarıp adamın istediği parayı masanın üstüne koydu. İri başparmağıyla paraları bastırarak,

– Çocuğu getirin, dedi.

Kozet'i getirdiler. Jean Valjan, yanında taşıdığı küçük paketi açtı. Gelirken Paris'ten Kozet için yeni giysiler almıştı.

– Al çocuğum, dedi. Çabucak giyin bunları.

Çocuk az sonra yeni elbiselerini giymiş olarak geldi.

– Gidelim, dedi Jean Valjan.

Kozet'in elinden tuttu.

Jean Valjan'la küçük Kozet biraz sonra ormanın içinde gözden kayboldular.

Monfermey halkı, sabah gün doğarken Paris Caddesi'nden sefil kılıklı bir adamın geçtiğini gördü. Yanında küçük bir kız çocuğu vardı. Aynı günün gecesi Paris'e geldiler.

Jean Valjan, Kozet'i hain hancılardan kurtardıktan sonra Paris'e götürdü. Şehre geldikten sonra dar bir sokağa doğru yöneldiler. Kozet etrafına bakınca tahta bir kapının önünde

durduklarını fark etti. Bu kapıdan bir eve giriliyordu. Burası pis ve bakımsız bir yerdi. İki kaçak bu eve yerleştiler. Kozet nerede olduklarını bilmiyordu. Ama onun için çok güzel bir hayat başlamıştı. Tena rdiyelerin elinden kurtulduğunun farkındaydı. Jean Valjan, onu yireği sızlayarak seyrediyordu.

Böylece günler, haftalar geçti. Kozet bütüngün güüyor, konuşuyor, şarkılar söylüyordu.

Kızın eğitilmesi gerektiğini düşünen Jean Valjan, ona önce okuma yazma öğretti. Böyle yaparak kendini mutlu hissediyordu. Kozet de onababa diyordu. O da çok mutluydu.

Jean Valjan, gündüzleri hiç sokağa çıkmıyordu. Ancak her akşam güneş batarken bazen yalnız, bazen Kozet'le birlikte dolaşmaya çıkıyordu. Hâlâ eski püskü elbiselerle dolaştığı için onu görenler bir dilenci sanıyorlardı. Hatta bazı kadınlar ona sadaka bile veriyorlardı.

Bu arada Jean Valjan, Kozet'e bakacak yemeğini yapacak yaşlı bir kadın bulmuştu. Bu kadın da aynı evin başka bir harap odasında kalıyordu. Jean Valjan'ı dilenci sanıyorlardı ama bazen de başka yoksullar ona yaklaşıp para istiyorlardı. O da onlara para veriyordu. Oysa bu davranış hem hatalı hem de tehlikeliydi. Çünkü böyle şeyler hemen dikkati çekerti. Nitekim kısa bir süre sonra adı, sadaka veren dilenciye çıktı.

Kozet'e bakan yaşlı kadın, aslında iyi bir insan değildi. Yalnız kaldıkları zaman Kozet'e sorular sorarak onun geç-

mişini öğrenmeye çalışıyordu. Kozet sadece geldikleri yeri söylüyor, başka bir şey bilmediğini ileri sürüyordu. Yaşlı kadın çocuktan birşey öğrenemeyince bu kez Jean Valjan'ı gözetlemeye başladı. Ondan şüphelenmişti. Odasına çekildiği zamanlar ya pencereden bakıyorsa da kapının arkasından onu gözetliyordu. Kadın, bir gün Jean Valjan'ın bu kırık dökük binanın kullanılmayan bir köşesine gittiğini gördü. Onu takip etti. Jean Valjan bir odaya girdi. Ceketinin astarını söktü. Sökülen yerden bir şey çıkardı. Kadın, gizlice adamın ne yaptığını seyrediyordu. Jean Valjan'ın elinde duran bin franklığı gö-rünce kadının gözleri irileşti. Hemen bulunduğu yerden sıvışarak ortadan kayboldu.

Jean Valjan bir süre sonra kadına bu bin frankı verdi.

- Bunu bozdurmam rica ediyorum. Bu benim üç aylık gelirim. Dün gece bankaya gidip aldım, dedi.

Kadın buna inanmadı. O günden sonra Jean Valjan'ı daha dikkatle izlemeye başladı.

- Bu işte bir sır var. Onu gözetlemeye devam edeceğim. Eninde sonunda onun kim olduğunu öğreneceğim, diyordu kendi kendine.

Bir akşam Jean Valjan evine giderken kapısının önünde birisini gördü. Yanına gitti, sadakasını verdi. O anda dilenci birdenbire başını kaldırdı ve ona dik dik baktı. Jean Valjan'ın yüreği yerinden oynadı. Javer'in korkunç yüzünü tanır gibi

olmuştı. Taş gibi oldu, geriledi ve aldırışsz bir yürüyüşle oradan uzaklaştı.

O gece bir türlü uyuyamadı. Ertesi günü de kaygıyla geçirdi. Akşama doğru bir karar aldı. Dolapta duran yüz frank kadar parayı cebine yerleştirdi. Güneş batıp şehre gölgeler inince sokağa çıktı. Kozet'e,

– Gel yavrum, dedi.

Onun elinituttu. Hava iyice kararmıştı. Oradan sessizce uzaklaştılar.

Bütün gece durmadanyürüdüler. Kozet yorulmaya başlıyordu. Onu hemen kucağına aldı. SenNehri kıyısına ulaştılar. Arkasında kimse yoktu. Derin bir nefes aldı. “Zaman zaman belki de gördüğüm Javer değildir.” diye düşünüyordu. Hâlâ yürüyordu.

Jean Valjan bir sürü sokağa girip çıktı. Uсталıkla kaçabileceği dolambaçlı yollardan geçti. Artık arkasında kimse olmadığını sanıyordu. Olsa bile onları atlatmıştı.

Gece saat on birde bir polis karakolunun önüne geldi. Oradan hızlı hızlı geçerken birden başını geriye çevirdi. Arkasında üç kişi vardı. Kızın elini daha sıkıca kavradı. Adımları gitgidehızlanıyordu. Böyle epeyce yol aldı. Yine de adamlarınpeşinde olduğundan kuşkulanıyordu. Bir sokaktan geçerken karanlık bir kapı içine gizlenerek bekledi. Adamlar peşinde olduğuna göre önünden geçmeleri gerekiyordu. O

zaman hepsini tanıyacaktı. Gerçekten de yanılmamış olduğunu anladı. Adamlar ortaya çıktı. Üç değil, dört kişiydiler. Kıyafetlerinden polis oldukları anlaşılıyordu.

İçlerinde biri kolunu kaldırıp Jean Valjan'ın gittiği yönü işaret etti. Bir başkası başka yöne gittiğini iddia ediyordu. Bir süre aralarında tartıştılar. İlk polis sağa doğru dönünce ay ışığı yüzüne vurdu. Jean Valjan bu kez Javer'i kesinlikle tanımıştı. Kapının iç tarafına geçti ve ilerideki karanlıklara atıldı. Zavallı Kozet iyice yorulmuştu. Güçlkle yünüyebiliyordu. İyice kaygılanmıştı.

– Baba korkuyorum. Kim geliyor?

– Sus, dedi Jean Valjan. Tenardiye karı geliyor, sesini çıkarma sakın. Kaçmamız gerek. Yakalanacak olursak seni yine hana götürürler.

Bu sözler yeterli oldu. Kozet, Tenardiyelerden kaçabilmek için gerekirse bütün gece koşmaya hazırды. Bir hayli yol aldıktan sonra çok yüksek bir duvar çıktı karşılarına.

“Bu duvarı tırmanıp öbür tarafa atlayabilirsek kurtuluruz.” diye düşündü. Duvarın yüksekliği altı metreydi. Bu duvarı aşmak, kaçma sanatında ustalaşmış eski bir kürek mahkûmu için zor bir şey değildi. Ama küçük Kozet'i ne yapacaktı? Onu nasıl taşımalıydı. Şaşkınlıkla bakındı çevresine. Umutsuz bakışları çıkmaz sokağın fenerine takıldı. O çağda Paris'te sokaklar belli aralıklarla dizilmiş sokak fenerleriyle

aydınlatılırdı. Direkleretakılı lambalar uzun iplerin ucunda sallanırdı. Jean Valjan, oradaki lamba iplerinden birine yapıştı. Tutup Kozet'in beline bağladı. Sonra kendisi duvara tırmandı. Kozet'i çekip yukarıya aldı, usulca öbür tarafa indirdi. Kendisi de arkasından atladı.

Bu sırada Javer'in gürleyen sesi duyuluyordu.

– Çıkamaz sokağı arayın! Kahlbımı basarım ki oradadır.

Aşağıya indikten sonra yavaş yavaş yürümeye devam ettiler. Etrafına bakındı. Sessiz bir yerdeydiler. Biraz ileride bir bina gördü. İssiz, insana korku veren bir hâli vardı. İçeride hiç ışık yoktu. Nereye gelmişti? Paris'in ortasındaki bu ıssız ev kime aitti acaba? Tir tir titreyen Kozet'i göğsüne bastırarak bu eve girdi. Dışarıdan sokağı ve çıkamaz sokağı arayan polislerin ayak sesleri duyuluyordu. Bir süre sonra gürültüler kesildi. Her şey sessizliğe gömüldü.

Jean Valjan, Kozet'in titrediğini fark etti. Donmuştu. Gözleri kapalıydı. Onu sarstı ama kızın gözleri açılmadı. Korkuyla doğruldu. Deliye dönmüştü. Kozet ölecek miydi yoksa?

Kozet'in bir an önce mutlaka bir ateş karşısında ve yatak içinde olması gerekiyordu. Eğildi, yerdeyatan çocuğun soluklarını dinlemeye başladı. Neyse ki Kozet hâlâ soluk almaktaydı. Ama bu soluk ahp verişler pek güçsüzmüş gibi geldi ona.

Yakalanınayı bile göze alarak dışarıya çıktı. Tam o anda bahçede bir adam olduğunu fark etti. Hemen adama doğru koştu. Cebinden yüz frank çıkarmıştı.

– Yüz frank! Bu gece için bana barınacak bir yerverene yüz frank veririm.

Adam, karanlıkta onun yüzünü görünce birden sıçradı. Ay ışığı, Jean Valjan'ın yüzünü aydınlatıyordu.

– Aaa! Madlen Baba, siz misiniz, dedi adam.

Jean Valjan şaşırdı, duraksadı ve geriledi. Her şeyi beklerdi de bunu beklemezdi. Soğuk bir sesle sordu:

– Siz kimsiniz? Burası neresi?

Adam emin olmak için Jean Valjan'ın sesini dikkatle dinledikten sonra,

– Ta kendisi, diye haykırdı. Beni hatırlamadınız mı efendim. Ben arabanın altından kurtardığınız adamım. Burası da beni yerleştirdiğiniz ev. Foşlövan Baba'yı tanımadınız mı? Ama niçin geldiniz buraya? Şeytan işi bu Madlen Baba.

Ay ışığı adamın yüzünü iyice aydınlattı. Jean Valjan ancak o zaman Foşlövan Baba'yı tanıyabildi.

– Foşlövan Baba! Demek sizsiniz. Fakat siz burada ne yapıyorsunuz?

– Gördüğünüz gibi, soğuktan donmamaları için kavunlarımın üzerlerini örtüyorum, dedi Foşlövan Baba.

Jean Valjan, yaşlı adamın elini tuttu.

- Bir zamanlar ben sizin hayatınızı kurtarmıştım. Şimdi aynı şeyi siz benim için yapabilir misiniz?

İhtiyarın yüzü sevinçle aydınlandı. Ağlamaklı bir sesle,

- Sayın Belediye Başkanı'm, daima emrinizdeyim. Sadece ne yapmam gerektiğini söyleyiniz.

- Bir odan var mı?

- Şurada bir barakam var, eski manastır yıkıntısının arkasında, kimsenin göremeyeceği gizli bir köşede. Üç odalı.

Adam doğru söylüyordu. Etrafa bakınan Jean Valjan bile bu yıkıntıların gizlediği küçük evi fark edememişti.

- İyi, dedi Jean Valjan. Şimdi ben senden iki şey istiyorum. Birincisi, benim hakkımda bildiklerinizi hiç kimseye söylemeyeceksiniz. İkincisi, bildiklerinizden fazlasını öğrenmeye çalışmayacaksınız. Anlaştık mı?

İhtiyar:

- Olur, diye cevap verdi. Siz çok iyi bir insansınız. Hiçbir zaman kötülük edemezsiniz. Hayatınız sadece sizi ilgilendirir. Ne isterseniz yapmaya hazırım.

- Öyleyse benimle gelmelisiniz. Çocuğu oradan almalıyız.

Foşlövân Baba şaşırır gibi oldu. "Demek bir de çocuk var ha." diye mırıldandı. Başka bir şey söylemeden sadık bir köpek gibi Jean Valjan'ın arkasından yürüdü.

Aradan yarım saat geçmişti ki Kozet, şimdi yaşlı adamın yatağında uyuyordu. Ocağın alevinden yanakları kızarmıştı.

Çocuk ısındığı için rahat bir uykuya dalmış, yüzüne de renk gelmişti.

Jean Valjan ceketini çıkarmış ve masanın üzerine bir parça peynirle ekmek koyan Foşlövan Baba'nın karşısına oturmuştu. İki eski tanıdık uzun uzun konuşup türlü şeylerden söz açtılar.

- Foşlövan Baba, dedi. Bundan böyle benim burada kalmam gerekiyor.

Ertesi gün Foşlövan Baba bu konuda kararını verdi. Gidip manastırın rahibesiyle konuşacaktı. Başrahibe zaten bahçeyle ilgili bazı konularda konuşmak için onu çağırmıştı. Durumu Jean Valjan'a anlattı. Jean Valjan'ın kala bilmesi için başrahibenin izni gerekiyordu.

- Emin olun, dedi başını kaşıyarak. Onunla aram iyidir. Belki de sizin bahçıvan yardımcısı olarak alınmanıza razı olur. Kardeşim olduğunuzu söylerim ona.

Foşlövan Baba manastıra giderek başrahibeyle konuştu:

- Sizden bir şey dileyecektim, efendim. Bana yardım edeceğinizi umarım. Ben yaşlı bir adamım. Bu manastırın bahçesiye çok büyük. Bacağım da sakat. Onun için bir yardımcıya ihtiyacım var.

Başrahibe kaşlarını çatı.

- Bu önemli bir durum. Biliyorsunuz, buraya herkesi alamayız.

- Biliyorum sayın annemiz. Ama ben yabancı birini değil, kendi kardeşimi almanızı söyleyecektim. O da benim gibi yaşını başını almış bir adamdır. Dürüst ve çalışkandır.

Başrahibe biraz düşündü. Sonra,

- Yarın.. Yarın gelin. Kendisini görmek ve onunla konuşmak istiyorum, dedi.

- Teşekkür ederim sayın annemiz, diyerek dışarı çıktı yaşlı adam.

Ertesi gün yaşlı adam, yanında Jean Valjan'la birlikte manastıra gitti. Başrahibe elinde tespihiyle ayakta durmuş, onları bekliyordu. Büyük bir dikkatle Jean Valjan'ı tepeden tırnağa kadar süzdü. Yanlarındaki Kozet'in kimin çocuğu olduğunu sordu. Kendi çocuğu olduğunu söyledi Jean Valjan.

Başrahibe bir köşeye çekilip diğer bir rahibeyle konuştuktan sonra,

- Dileğiniz kabul edildi. Bundan böyle bir değil iki çingiraklı dizlik gerekecek size, dedi.

Ertesi gün bahçede iki çingirak sesi duyuldu. Genç rahibeler hayretle bakınca bahçede iki adamın çalışmakta olduğunu gördüler. Jean Valjan böylece manastırayerleşmiş oldu. Onu Ultim Foşlövan diye tanıyorlardı. Bu arada başrahibe, Kozet'i de manastır okuluna almayı kabul etmişti. Jean Valjan hayatından memnundu.

Dışarıdan bir şey almak gerektiğinde sokağa daima

Foşlövän Baba çıkıyordu. Jean Valjan böyle davranmakla akıllılık etmişti. Çünkü Javer, bir aydan fazla bir süre çevrede dolaşıp mahalleyi gözetim altında tutmuştu. Fakat aradığı suçlunun manastırda olabileceği aklına gelmemiştir.

Jean Valjan manastırda uçurumlarla çevrili bir adadaydı sanki. Manastırın dört duvarı onun dünyasını oluşturunuyordu. Orada, temiz hava almak için gökyüzünü, mutlu olmak için de Kozet'i görüyordu. Kozet onu taparcasına seviyordu. Kozet yavaş yavaş arkadaşlar edinmeye başlamıştı. Yüzündeki o mutsuzluk, üzüntünün verdiği çizgiler yoktu artık. Yıllar birbirini izledi. Kozet, artık genç ve güzel bir kız olmuştu.

Maryüs

Şimdi de biraz Maryüs'ten söz etmemiz gerekiyor. Genç bir adam olan Maryüs'ün kaderi, bir bakıma Kozet'inkine benziyordu. ● da annesini ve babasını tanımıyordu. ●nu halası büyütmişti. Büyükbabası onun iyi yetişmesi için elinden gelen her şeyi yapmıştı. Maryüs'ü korumak ve onun iyi eğitilmesini sağlamak için didinip durmuştu.

Maryüs çocukluğunda pek çok okul değiştirdi. Özel bir öğretmenden Latince ve Grekçe öğrendi. Daha sonra üniversiteye girdi. Hukuk fakültesine devam etti. Bir kanun adamı olmak istiyordu. On sekizini yeni bitirmiş yakışıklı bir gençti Maryüs. İyi kalpli, dürüst, merhametli bir insandı.

Yıllar önce Fransa'da siyasi bir olay meydana gelmişti. Kralın ülkeyi iyi yönetmediğinden şikâyet eden halk isyan etmiş, kral öldürülmüştü. Napolyon Bonapart tahta geçmiş, kısa bir süre sonra kendisini imparator ilan ettirmişti.

Napolyon on yıl kadar imparatorluk yaptı. Bu süre içinde Avrupa'nın birçok ülkesiyle savaştı. Sonunda İngilizler Napolyon'u yenerek onu bir adaya sürdüler. Böylece on yıl aradan sonra Fransa'yı yine bir kral yönetmeye başladı. Yeni kral isyan sırasında ölen kralın kardeşiydi. Napolyon da sürgüne gönderildikten kısa bir süre sonra öldü.

Maryüs'ün büyükbabası kral yanlısıydı. Onun için de Fransa'da krallığın yeniden kurulmasına seviniyordu. Yaşlı adam Napolyon'dan nefret ediyordu. Bu nedenle Maryüs'ün babasından hiç söz etmezdi. Çünkü oğlu Napolyon yanlısıydı. Onun ordusuna girmiş ve albaylık rütbesine kadar yükselmişti. Daha sonra da savaşta ölmüştü.

Bir gece Maryüs büyükbabasıyla otururken söz döndü delastı, savaş konusuna geldi. Delikanlı, kral ve Napolyon yüzünden büyükbabasıyla sert bir tartışmaya girdi.

– Babamın büyük ve kahraman bir insan olduğuna inanıyorum. Yoksa Napolyon'u izleyemezdi, dedi.

Bu sözler ihtiyar adamı çok sinirlendirdi. Tartışma daha da sertleşip âdeta bir kavga hâlini aldı. Sonunda adam torununu evden kovdu.

Maryüs evden ayrılarak doğru Paris'e gitti. Paris'in en yoksul semtlerinden birinde kendine bir oda tuttu. Karnını doyurabilmek, odanın kirasını verebilmek için altın saatini satmak zorunda kaldı.

Maryüs, uzun bir süre dolaştıktan sonra bir kitapçıda iş bulabildi. Kitapçı ona çok az bir aylık veriyordu. Buna rağmen Maryüs kıt kanaat da olsa bu parayla geçinmeye çalışıyordu.

Paris'te birçok gençle tanıştı. Gençlerin çoğu Napolyon hayranıydılar. Hepsi Napolyon'un yeğeni olan üçüncü Napolyon'un ordusuna katılmak istiyordu. Krala karşı savaşacaklar, kralı tahtından indirip üçüncü Napolyon'un imparator olmasını sağlayacaklardı. Hepsi heyecanlı birer idealistti. Maryüs hep bu konuyu düşünmekteydi. Yoksullara acıyor, onlara yardım etmek için çırpınıp duruyordu.

Büyükbabasıyla ilişkisi tamamıyla kesilmişti. Onu aramayı aklından bile geçirmiyordu. Zaten buna gerek de kalmamıştı. Kendini dünyada yapayalnız hissediyordu. Artık onun için biricik varlığı, büyükbabası da yoktu. Büyükbabası onu çok özlemişti. Fakat o da Maryüs gibi inatçı bir insandı.

Aradan üç yıl geçti.

Maryüs yirmi bir yaşına gelmişti. Çok yakışıklı bir genç olmuştu. Parası olmadığı için boş vakitlerinde eğlencelere katılamıyordu. En sevdiği şey Lüksemburg bahçelerine gidip dolaşmaktır. Parisliler bu güzel bahçelerde oturmaktan, çiçekli yollarında dolaşmaktan çok hoşlanırlardı.

Maryüs oraya bazen arkadaşlarıyla, bazen de yalnız gider, bir sıraya oturur ve düşüncelere daldı.

Yine böyle parkta dolaştığı bir gün, bir bankta oturan temiz giyimli yaşlı bir adam dikkatini çekti. Adam altmış yaşlarındaydı. Saçları tamamıyla aklaşmıştı. ● da Maryüs gibi hep bu parka geliyor ve hep aynı sıraya oturuyordu. Yanında da on beş yaşlarında bir kız oluyordu. Kız zayıf ve solgundu. Sirtında manastır öğrencilerinin giydiği kaba, yınlı kumaştan yapılmış bir elbise vardı. Maryüs onları sürekli beraber görmeye alışmıştı. Ak saçları yüzünden adama "Bay Beyaz" anlamına gelen Mösyö Löblank adını taktı. Kıza da daima siyah giydiği için "Siyah Kız" anlamına gelen Matmazel Lanuvar dedi. Maryüs, adamın kıza büyük bir sevgi ve şefkatle baktığını gözlemledi. Bu yüzden de onların baba kız olduklarını sandı. Adamı çok cana yakın, kızı ise çok çirkin buluyordu.

Maryüs önemli birtakım işleri çıktığı için bir süre parka gidemedi. Uzun bir süre sonra bir yaz günü tekrar parka gitmeye karar verdi. Adamla kızın yine aynı yerde olduklarını gördü. Kızı yakından görünce çok şaşırdı. Çünkü kız gerçekten çok güzeldi. "Bu o değil, kardeşi olmalı." diye düşündü. Ama kısa bir süre sonra yanılmış olduğunu anladı. Bu kız altı aydan beri göremediği Matmazel Lanuvar'dı. Kız birden büyümüş ve güzelleşmişti.

Maryüs telaşla eve dönerek kendi kılık kıyafetine baktı. Üstü başı dökülüyordu. Bu kılıkla parkta dolaştığına pişman

oldu. Genç kızın kendisini böyle görmüş olmasına üzüldü. Delabını açıp en yeni elbiselerini çıkardı.

Ertesi gün yeni elbiselerini giyerek yine parka gitti. Onlar yine oradaydılar. Önlerinden geçerken kıza dikkatle baktı. O zaman Maryüs kızın iri, koyu mavi gözlerinin pek hüznünlü olduğunu fark etti.

Maryüs, o günden sonra her gün parka gitmeyi alışkanlık hâline getirdi. Her seferinde kıza dikkatle bakıyor, kız da bu bakışlara karşılık veriyordu. Yaşlı adam bir şeyin farkında değildi. Maryüs, bugüzel kızı sevmiştir. Her görüşünde sevgisi bir kat daha artıyordu. "Adını, kim olduğunu, nerede oturduğunu öğrenmeliyim." diye düşündü.

Bir gün onları takip ederek oturdukları evi öğrendi. Maryüs pek mutluydu. Artık her gece oturdukları binanın önüne geliyor, sokağın karşı tarafında durup kızın bulunduğu odanın penceresine bakıyordu.

Maryüs'ün bu mutluluğu çok kısa sürdü. Birgün parka gittiğinde onları bulamadı. Adamın bir işi çıkmış olabileceğini düşündü. Ertesi gün parkta boşu boşuna dolaştı. Yine gelmediler.

Gece olunca telaşla kızın evine gitti. Evde hiç ışık yoktu. Biraz daha bekledi. Ev boşa benziyordu. Sokakta bir süre oyalandıktan sonra kararını verdi. Karşıya geçti, evin kapısını çaldı.

Bir süre sonra bakıcıya benzer biri kapıyı açtı.

– Ne istiyorsunuz, diye sordu.

Maryüs heyecanla,

– Burada yaşlı bir adamla, genç bir kız oturuyordu.

Nereye gittiklerini söyleyebilir misiniz, dedi.

– Gittiler, dedi adam.

– Biliyorum ama nereye gittiklerini öğrenmek istiyorum.

– Birdenbire buradan ayrıldılar. Gidecekleri yeri söylemediler. Adres de bırakmadılar.

Adam kapıyı kapattı.

Maryüs büyük bir umutsuzluğa kapılmıştı şimdi. Nereye gideceğini, ne yapacağını bilmiyordu. Bunları düşünerek üzgün üzgün evinin yolunu tuttu.

Kozet, manastır okulunu bitirmişti. Aradan yıllar geçmişti. Javer artık Jean Valjan'ı unutmuş olmalıydı.

Manastırdan ayrıldılar. Jean Valjan, Paris'te küçük bir ev satın aldı. Kozet'le oraya yerleştiler.

Jean Valjan hâlâ manastırdaki Foşlövän adını kullanıyordu. Kozet de Matmazel Kozet Foşlövän diye biliniyordu. Sakin bir hayat sürüyorlardı. Bazen Jean Valjan birkaç gün ortadan kayboluyordu. Üstelik Kozet'e nereye gittiğini söylemiyordu. Ancak Kozet onun, evin ihtiyaçları için para gerektiğinde ortadan kaybolduğunu fark etmişti.

Jean Valjan evde olduğu zamanlar vaktini okumakla

geçiriyordu. Kozet de dikiş dikiyor, ev işlerini yapıyordu. Öğleden sonraları da Lüksemburg bahçelerine gidiyorlardı. Maryüs'ün gördüğü baba kız, Jean Valjan ile Kozet'ti. İşte Maryüs de onları bu parkta görmüştü.

Jean Valjan öncelerigenç adamı pek fark etmemişti. Bir süre sonra bir delikanlının peşlerinden geldiğini sezmışti. Dikkat edince de bu delikanlının her gün kendilerini takip ettiğini anlamıştı. Jean Valjan, takip edildiklerinden emindi.

Bu durum onun eski kuşku ve korkularına kapılmasına yol açtı. Onun için de bir gün parktan çıkıp eve giderken durdu. Kendilerini izleyen genç adamı görmek istiyordu. Delikanlıya bakar bakmaz neden takip edildiklerini anladı. Demek genç adam, sırf Kozet'i görmek için peşlerinden geliyordu.

Hemen kararını verdi. Kozet'i buradan alıp götürecekti. Böylece genç adam bir daha Kozet'i bulamayacaktı. Çünkü hayatta tek sevdiği varlık Kozet'ti. Öz kızı gibi seviyordu onu. Bir olay yüzünden onu kaybetmekten korkuyordu. Kozet'i hiç kimse onun elinden almamalıydı.

Tanışma

Jean Valjan ve Kozet Paris'in başka bir semtinde satın aldıkları eve yerleştiler. Artık parka da gitmiyorlardı. Maryüs'ün onları görme imkânı kalmamıştı. Ama Kozet onu merak ediyordu.

Öte yandan Maryüs de sevdiği kızı aramaya devam ediyordu. Bir gün onu bulacağına inanıyordu.

Jean Valjan'ın satın aldığı evin küçük bir bahçesi vardı. Kozet, bu küçük bahçeyle ilgileniyor ve kapının yanındaki banka oturup dışarıyı seyretmekten çok hoşlanıyordu.

Jean Valjan'ın birkaç gün için ortadan kaybolduğu günlerden biriydi. Kozet evde dikiş dikiyordu. Bahçe tarafından bir gürültü koptuğunu işitti. Ama bunu pek önemsemedi. Ertesi sabah bahçeye inince her zaman oturduğu bankın üzerinde bir mektup buldu. Elleri titreyerek mektubu aldı.

Mektubu Maryüs yazmıştı. Bir mektup değil, bir şiirdi

sanki. Kozet'i her gün daha da artan bir sevgiyle sevdiğini yazıyordu. Kozet mektubu okuyup bitirince çok mutlu olmuştu. Demek ki o genç kendisini gerçekten çok seviyordu. Arayıp bulmuştu onu.

Kozet, o akşam en güzel elbisesini giydi. Bahçeye indi. Ne yapacağını bilmiyordu. Sonunda gidip küçük banka oturdu.

Birden yakınında birinin durduğunu hissetti. Başını bahçe kapısından tarafa çevirip baktı. Maryüs oradaydı.

- Buraya geldiğim için beni affedin, dedi Maryüs.

Kozet'in kalbi duracak gibi oldu. Sesini çıkaramadı.

Maryüs:

- Şu taşın altına bıraktığım mektubu buldunuz mu, diye sordu.

Kozet yine cevap veremedi.

- Sizi ilk kez Lüksemburg bahçelerinde görmüştüm. O zamandan beri seviyorum sizi. Peşinizden evinize kadar geldim. Fakat sonra birdenbire ortadan kayboldunuz. Her yerde sizi aradım. Sonunda buldum.

Maryüs konuşuyor fakat kızın sesi çıkmıyordu.

- Böyle konuştuğum için özür dilerim. Belki beni dinlemek istemiyorsunuz. Belki de sizi rahatsız ediyorum.

Zavallı Kozet, bu heyecana daha fazla dayanamadı. Sanki ölüyormuş gibi yere yığılıverdi. Maryüs, hemen bahçe kapısını iterek içeriye girdi ve kızı kucaklayıp banka uzattı.

Kozet bayılmıştı. Bir süre sonra kendine geldi. Gözlerini açınca karşısında duran Maryüs'ü gördü.

Çekine çekine konuşmaya başladılar. İkisi de utangaçtı. Kelimeler ağızlarından güçlükle çıkıyordu. İlk karşılaşmalarından itibaren olanları birbirlerine anlattılar. Sonunda Kozet sordu:

- Adınız nedir acaba?
- Maryüs. Ya sizinki?
- Benim adım da Kozet.

Büyükbaba

Maryüs kararını verdi. Kozet'le evlenecekti. Ama parası yoktu. Kitapçının verdiği parayla ancak kamını doyuruyordu. Kozet'in babası razı olur muydu bu evliliğe? Adam kızına düşkündü. Üstelik maddi durumu da iyi sayılırdı. Onun için kızının yoksul biriyle evlenmesine göz yumamazdı.

Büyükbabası aklına geldi. Doksan yaşına gelmişti. Hâlâ aynı konakta Maryüs'ü büyüten kızıyla oturuyordu. Dört yıldan beri torununu görmemişti. Tek dileği, ölmeden önce Maryüs'ü tekrar görebilmektir. Fakat o da Maryüs gibi gururlu ve inatçıydı. Çok istemekle birlikte inadını kırıp bir türlü ona haber gönderemiyordu.

"Yapabileceğim tek bir şey var." dedi Maryüs. "Bana yardım etmesi için büyükbabama gidip yalvannalrımı. Belki isteğimi kabul eder. Ancak o zaman Kozet'le evlenebilirim."

Ertesi gün Maryüs, büyükbabasının evine gitti. Yaşlı

adam o eski koltuğunda oturuyordu. Kaşlarını çatmış, aksi bir tavır takmıştı. Belki de öyle görünmek istiyordu. Bir süre duraksadı. Sonunda,

– Neden geldin, diye sordu.

Maryüs böyle bir karşılaşma karşısında ne diyeceğini şaşırdı. İhtiyar adam sertleşerek,

– Haydi, haydi, söyle bakalım? Niçin geldin buraya? Yoksa benden özür dilemek mi istiyorsun? Konuşsan!..

– Hayır efendim.

– Öyleyse benden istediğin nedir?

Maryüs, büyükbabasına doğru bir adım attı. Onun kendisini görünce affedeceğini, iyi karşılayacağını sanmıştı. Oysa yanılmıştı.

Maryüs titreyen bir sesle,

– Lütfen... Lütfen acıyın, diyebildi.

İhtiyar adam, Maryüs'ü affetmek için can atıyor onun yine eve dönmesini istiyordu. Ama gururu yüzünden söylemek istediklerini söyleyemedi. Tam tersine daha aksi bir tavırla konuşmayı sürdürdü.

– Niye acıyacakmışım sana? Neden?

Maryüs cevap vermedi.

– Acırak mı? Sen gençliğin verdiği servete sahipsin. Bense yaşlılığım yüzünden yoksul sayılırım. Bak saçların simsiyah. Oysa benim başımda saç kalmadı.

Adam hiç durmadan konuşuyordu.

– Güçlü bacakların var. Ama ben ayakta zor duruyorum. Bir de gelmiş sana acımamı istiyorsun. Alay mı ediyorsun benimle. Buraya bak! Ne istiyorsun benden?

Maryüs, o anda bütün cesaretini toplayarak,

– Sizden evlenmek için izin istemeye geldim. Gelişimin nedeni bu efendim, diyebildi.

Yaşlı adam şaşırmişti. Hiç beklemediği birşeydi bu? Bu yüzden öfkesi bir kat daha arttı.

– Evlenmek mi, diye gürledi. Evlenmek ha! Buraya gelip evlenmek için benden izin mi istiyorsun? Daha çocuk sayılırsın sen. Bu yaşta evlenilmez. Asla!..

Maryüs buraya gelirken mutlu olabilmek için bütün umudunu büyükbabasına bağlamıştı. Yanılmış olduğunu anladı. Onun için konuşmaya gerek görmedi. Başını önüne eğdi ve çıkmaya hazırlandı.

– Buraya gel, dedi adam.

Maryüs döndü.

– Bana şu işi biraz anlat, dedi yaşlı adam.

Maryüs:

– Baba, diye söze başladı.

Bu söz adamı yumuşatmıştı. Maryüs heyecanla,

– Baba, diye tekrarladı. Sevyorum onu. Lüksemburg bahçelerinde tanıştım onunla.

– Kim bu kız, diye sordu.

– Adı Kozet. Bir de babasının adının Foşlövan olduğunu biliyorum. Param olmazsa onunla evlenemem. Zaten adam Kozet'i alıp benden uzaklaştırmak istiyor. Yalvarırım baba, bana yardım edin.

Torununun sözlerini büyük bir ilgiyle dinleyen adam:

– Demek öyle, dedi.

– Evet.

– Buraya bak, Maryüs. Budalalık etme. O kızla evlenmeye kalkman saçmalık. Acelen ne? Evlilik tam bir sefalet olur sizin için. Al şu paraları, git keyfine bak.

Bu sözler karşısında çılgına döndü Maryüs.

– Beş yıl önce babama hakaret etmiştiniz. Bugün karım olacak kişiye hakaret ediyorsunuz. Artık sizden hiçbir şey istemiyorum. Allahaismarladık, dedi ve çıktı.

Adam yaptığına pişman olmuştu. Koşup arkasından seslendi ama artık çok geç kalmıştı. Maryüs, büyükbabasının evinden çıktığı zaman bütün umudunu yitirmişti. Karamsardı. Yenik, bitkin ve umutsuz bir hâlde gece geç vakitlere kadar sokaklarda dolaştı. Eve döndüğünde saat sabahın ikisiydi. ● günlerde Paris'te Üçüncü Napolyon yanlıları güçlenmiş, kralyanlılarıyla savaşmaya başlamışlardı. Maryüs'ün arkadaşları da Üçüncü Napolyon yanlılarına katılmışlar, Paris sokaklarında kurulan barikatlara girmiş savaşıyorlardı.

Maryüs de onlara katılmaya karar verdi. Önce odasına uğrayarak ufak tefek eşyalarını almayı akil etti. Odasına çıkıncayerde bir mektup buldu. Hemen aldı. Mektup Kozet'ten geliyordu. Kozet mektubunda Paris'ten ayrılıp İngiltere'ye gideceklerini yazıyordu.

Maryüs, Kozet'in mektubunu okuyunca üzüntüsü daha da arttı. Bir süre dalgın dalgın oturduktan sonra Kozet'e bir mektup yazmaya karar verdi.

Genç adam mektubu yazdı ve katladı. Sokaktan bir çocuk çağırdı.

– Şu mektubu al. Üstünde yazılı olan adrese bırakıver, dedi.

Çocuk mektubu aldı ve koşarak oradan uzaklaştı. Aradığı sokağa gelince etrafına bakınmaya başladı. Karşıdan uzun boylu, yaşlıca bir adam geliyordu. Bu Jean Valjan'dı.

Jean Valjan çocuğu durdurup,

– Öğlum bu ne telaş, diye sordu.

– Doğrusunu isterseniz karnım çok aç. Ayrıca 7 numaralı evi bulmam gerekiyor. Oraya bir mektup götürüyorum da.

– Bana verebilirsin.

Çocuk başını sallayarak,

– Pekâlâ. Yalnız biraz acele etmelisiniz. Bir matmazele verilecek bu mektup.

Hemen eve gitti. Heyecanla mektubu açtı ve okudu. "Sen

bunu okurken ruhum yanında olacak.” sözlerini görünce şaşırdı. Biraz da sevinmişti. Endişelenmesine gerek yoktu artık. “Bu genç kendi isteğiyle ölüme gidiyor.” diye düşündü. Mektubu Kozet’e vermemeye karar verdi. Çünkü onu çok seviyordu. Onu hancıyla karısının elinden kurtardığı günden beri hayatı değişmişti. Hayatta kendisi için önemli olan tek varlık Kozet’ti. Sürekli onun geleceğini düşünüyordu.

Kalktı. Dolaptan eski bir üniforma çıkararak sırtına geçirdi. Sokağa fırladı. Asker ve polis dolu sokaklardan ustalıklarla geçerek bir barikattan içeri girmeyi başardı.

Barikatta

Maryüs de evden çıkıp Üçüncü Napolyon ve yanlılarının kurduğu barikatların olduğu yere gitmiş ve direnişçilere katılmıştı. O günlerde Napolyon yanlılarıyla kralın askerleri korkunç bir savaşa tutuşmuşlardı.

Maryüs, Jean Valjan'ın barikata girdiğini görünce bir an şaşırdı ama fazla üstünde durmadı. Aralarına katılan bu adamdan kimse kuşkulanmadı. Çünkü Maryüs'ün onu tanıdığını biliyorlardı. O da eline bir tüfek alarak direnişçilere katılmıştı şimdi. Cesaretle savaşıyordu. Atılğan ve korkusuzdu.

Çarpışanlardan birinin, barikatları aşarak düşman hatlarına girmesigerekiyordu. Tam bu sırada Jean Valjan hemen atıldı ve gönüllü olarak gitmek istediğini söyledi. Üzerine aldığı bu görevi başarıyla yerine getirdi.

O günkü çatışmada Napolyoncular başlarında bekle-
 yecek fazla adamları olmadığı için fazla tutsak almadılar.
 Yalnız tutsak aldıkları birini barikatların arkasındaki bir bi-
 naya hapsedmişlerdi. Bir ara çarpışma hafifledi. Jean Valjan,
 hapsedilen adamın bir polis casusu olduğunu duymıştı.
 Napolyoncuların başkanıyla birlikte onun yanına gitti. Jean
 Valjan bir bakışta bu polis casusunu tanıdı. Bu adam Javer'in
 ta kendisiydi.

– Bir dl istiyorum, dedi. Bu adamın beynine kurşunu
 ben sıkayım.

Başkan gülümsedi.

– Pekâlâ. Al senin olsun bu casus. Ne istersen yap. Yalnız
 cesedini bizim llerimize karıştırma.

Adam ıktı gitti. Javer başını kaldırdı. Jean Valjan'la göz
 göze geldi. Hernen tanı mıştı onu. Daha doğrusu barikata
 girerken görmüş ve tanı mıştı Jean Valjan'ı.

Jean Valjan, Javer'in ellerinin bağlı olduğu ipin ucundan
 tutup çekti onu. Sonra da odadan çıkardı. Maryüs onları z-
 liyordu. Gz açıp kapayınca kadar arka sokağın başındaki
 barikata ulaştılar.

Jean Valjan tabancasını koltuğunun altına sıkıştırdı.
 Sonra da Javer'in yüzüne sanki "İşte ben Jean Valjan'ım."
 der gibi baktı. Tabancayı Javer'in başına doğru çevirdi. Bir
 an bekledikten sonra ağır ağır indirdi ve masaya bıraktı.

– Al öcünü, dedi Javer.

Bu kez Jean Valjan cebinden bir bıçak çıkardı.

– Bir bıçak ha, dedi Javer. Haklısın, beni bıçaklayıp öldürmek daha çok yakışır sana.

Jean Valjan hiç oralı olmadı. Bıçakla onun ellerinin bağlı olduğu ipi keserek,

– Özgürsün, dedi.

Javer, kolay kolay şaşırarak adam değildi. Ama yine de heyecanlanmaktan kendini alamadı. Ağzı bir karış açık hâlde olduğu yerde donakaldı.

– Buradan sağ çıkacağımı sanmıyorum, dedi Jean Valjan. Olur da çıkarsam Foşlövan adı altında Silahlı Adam Sokağı 7 numarada oturuyorum, haberin olsun.

Javer, ceketini ilikledi, kollarını kavuşturdu. Bir eliyle çenesini, öteki eliyle dirseğini tutarak düşünceli düşünceli yürümeye başladı. Birkaç adım sonra durdu. Jean Valjan’a seslendi:

– Canımı sıkıyorsunuz. Beni öldürün daha iyi.

– Defol, dedi Jean Valjan.

Javer uzaklaştı. Jean Valjan, ta bancasını havaya boşalttı. Sonra barikata döndü.

– Bu iş tamam, dedi.

Maryüs, yüreğinde bir titreme hissetti.

Bu arada çatışma yoğunlaşmıştı. Askerler topçu desteği

altında barikata saldırdılar. Direnişçiler coşkuyla karşılık verdiler bu saldırıya. Sokak, ökülerle doldu. Omuz omuza çarpışılıyordu. Askerler sayıca çok fazlaydı.

Maryüs savaşıyordu, yüzü gözü kan içindeydi, yaralanmıştı. Askerlere karşı koymaya çalışırken bir kurşun da köprücük kemiğine saplandı. Yere düşerken güçlü bir elin kendisini tuttuğunu hissetti. "Yakalandım, kurşuna dizileceğim." diye geçirdi içinden.

Oysa tam yere düşeceği sırada Maryüs'ü tutan Jean Valjan'dı. Yere düşenleri kucaklayıp geri hatlara taşıyor sonra da onların yaralarını sarıyordu. Maryüs'ün yaralanıp sendelediğini görünce hemen koşup tutmuştu onu. Askerler bütün güçleriyle direnişçilerin koruduğu binaya saldırıyorlardı. Kollarında baygın Maryüs'ü taşıyan Jean Valjan'ın, arka taraftaki barikatın içinden yan sokağa geçtiğini kimse görmedi.

Bir köşeye sığınıp gözlerden kaybolduklarında Maryüs'ü yere indirdi. Çevresine bakındı. Bir an önce buradan uzaklaşması gerekiyordu. Ama nasıl? Ne yapmalıydı? Aklını yitirmişçesine gözlerini yere dikmiş bakıyordu.

Birden birkaç adım ileride kaldırım taşlarının gizlediği bir demir ızgara çarptı gözüne. Demir çubuklar arasından bacaya benzer karanlık bir delik, görüntüyordu. Bir kanalizasyon ızgarasıydı bu. Hemen atıldı. Zindandan kaçma

ustalığı yeniden canlandı gözünde. Bir kez daha kaçacaktı ama şimdi sırtında Kozet değil, Maryüs vardı.

Askerlerin açtığı yayılım ateşinin gürültüsünü duydu. Sırtında taşıdığı Maryüs'ün öki mü diri mi olduğunu bilemiyordu. Acele ediyordu. Kaldırım taşları arasındaki bu kanalizasyon ızgarasını askerler de görebilirlerdi. Kaybedecek tek dakikası bile yoktu. Elli adım yürüdü ve sonra durdu. Önünde iki yol vardı.

Bocaladı. Sonunda kanalın eğimine doğru giderse şehrin merkezine varacağını düşündü ve sağdaki yolu izlemeye karar verdi. Elinden geldiğince hızlı hızlı yürümeye çalışıyordu. Maryüs'ün kollarını boynuna dolamıştı. Bu hâlde bir süreyünüdü. Maryüs'ün kan içindeki ağız yanağına değince onun soluk alıp verdiğini anladı. Demek Maryüs yaşıyordu.

Yarım saat kadar daha yürüdü. Birdenbire önünde gölgesini gördü. Karanlık koridorun ucundan ölgün bir ışık uzanıyordu. Işığın yanında sekiz on karaltı kımıldayıp duruyordu. Bu, bir polis yoklamasıydı. Jean Valjan'ın yüreği ağzına geldi. Duvarın dibine sokulup kaldı. Devriyeler bir süre ses dinleyip öteki tarafa gitmeyi kararlaştırdılar. Kurtulmuşlardı.

Tekrar yoluna devam etti. Çok yorulmuştu. Üç dört adımda bir durup dinleniyordu. Son molalardan birinde başını kaldırdığı sırada uzakta bir ışık gördü. Gün ışıyordu

bu. Çılgıncasına bir sevinç duydu. Çıkışa doğru koşmaya başladı. Çıkış yerine geldi ama dışarıya çıkmak imkânsızdı. Kemerin ağzı sağlam bir demir parmaklıkla kapatılmış, üzerine de kocaman bir kilit vurulmuştu.

Akşam olmak üzereydi. Jean Valjan, Maryüs'ü duvarın dibinde kuru bir yere yatırdı. Sonra demir parmaklığı sarsmayı denedi. Çabası boşunaydı. Tam kurtulduklarını sandığı anda kurtuluş umudu uçup gitmişti yine. Ne buradan çıkabilir ne de geri dönebilirdi. Bunalmış ve bitkin bir hâlde dinlenirken omzuna bir el dokundu.

–Yüzde elli isterim, dedi adam. Onu sen öldürdün değil mi? Butünelden kaçmak istiyorsun. Kapıyı açman imkânsız. Sen bu adamı öldürdün, anahtar da bende. Bu nedenle yarı yarıya diyorum sana. Seni bu kapıdan çıkarırım. İşte anahtarı. Sen de buna karşılık soyup öldürdüğün bu adamdan aldığın her şeyin yarısını bana vereceksin. Anlaştık mı? Benim anahtarımı gördün, sen de paranı göster.

Jean Valjan, ceplerini karıştırdı. Otuz frankı vardı.

– Onu pek ucuzca öldürmüşsün, dedi adam sinirli sinirli.

Homurdanarak otuz frankı aldı. Anahtarı kilide sokup açtı. Dışarıya çıktılar. Kurtulmuşlardı. Maryüs'ü yere bıraktı. Baş ucunda yere diz çöktü. Gökyüzüne baktı. Yıldızlarla doluydu gökyüzü.

Birdenbire arkasında birinin durduğunu hissetti. Uzun

boyu, uzun ceketli bir adam kollarını kavuşturmuş, birkaç adım gerisinde duruyordu. Jean Valjan, Javer'i tanıdı hemen.

Bir, iki dakika hiç kımlıdamadan durup birbirlerine baktılar.

Javer:

- Ne yapıyorsun burada? Kim bu adam, diye sordu.

- Yaralı bir adam, diye cevap verdi Jean Valjan.

- Hayır, bir ölü.

- Yok, henüz ölmedi yaşıyor.

Javer bu kez,

- Onu barikattan mı alıp getirdin, diye sordu.

- Evet. İşte elinizdeyim müfettiş Javer. Yalnız sizden bir ricam var. Bu adamı barikattan buraya taşıdım. Onu evine götürmemeye yardım edin. Sizden başka bir şey istemiyorum.

Javer'in yüzü korkunç bir şekilde kasıldı. Jean Valjan'ın Maryüs'ün cebinden çıkardığı kâğıdı alıp okudu. Boğuk bir sesle,

- Gidelim, dedi.

Gece yarısına doğru bir araba, Maryüs'ün büyükbabası Bay Jilnorman'ın evinin önünde durdu.

Önce Javer indi arabadan. Arabacıyla Jean Valjan, Maryüs'ü kucaqlayarak indirdiler. Javer, Maryüs'ü ölü sanıyordu. Evde birden bir telaş başladı. Maryüs'ü birinci kata çıkardılar. Büyükbabası torununun üzerine eğilmiş, ağlıyordu.

Javer'le Jean Valjan evden sessizce ayrıldılar. Yolda Jean Valjan Javer'e dönerek,

– Son kez evime gitmeme izin verin de sonra bana ne yapıyorsanız yapın, dedi.

Javer, birkaç saniye düşündü. Sonra arabacıya Jean Valjan'ın adresini söyledi. Gidecekleri yere geldiklerinde arabacıyı bekletmeyip gönderdi.

Jean Valjan evin kapısını çalarken müfettiş Javer:

– Yukarı yalnız çıkabilirsiniz. Sizi burada bekleyeceğim, dedi.

Javer'in bu beklenmedik güveni karşısında şaşırان Jean Valjan, içeriye girdi.

Yukarı çıktı. Birinci katın penceresinden sokağa baktı. Javer yoktu, gitmişti.

Gece saat biri vururken Javer, Sen Nehri'nin karanlık sularına gözlerini dikmiş, bakıyordu. Bir kürek mahkûmu kendisini kurtarmıştı. Ama daha ilginç Javer de bu kürek mahkûmunu kurtarmıştı. Buna katlanamazdı.

Ertesi gün gazeteler, polis müfettişi Javer'in Sen Nehri üzerindeki bir balık ağına takılı olarak bulunduğunu yazdılar.

Javer intihar etmişti.

Evlenme

Dört ay sonra Maryüs iyileşir gibi oldu. Doktor tehlikeyi atlattığını söylemişti. Büyükbabası yanı başından hiç ayrılmıyordu. Bir sabah yanına gelen büyükbabasına,

- Size bir şey söylemek istiyorum, dedi. Evlenmek zordayım.

- Biliyorum, dedi büyükbabası. Sevdğin kıza kavuşacaksın. Her gün senin durumunu öğrenmek için geliyor. Yaşlı bir adam kılığında gelip seni soruyor. Sen yaralandığından beri bütün zamanını ağlamak ve sana sargı bezi hazırlamakla geçirdi. İyileşmeni bekliyor. Seni çok seviyor. İsteğini kabul ediyorum. Evlenin ve mutlu olun yavrum.

Yaşlı adam ağlamaya başladı. Maryüs de ona katıldı. Ağlamaktan konuşamıyordu.

Maryüs:

– Sağlığım iyi sayılır, gidip onu görmek istiyorum, dedi yavaşça.

O gün Kozet'le Maryüs görüştüler. Kozet içeriye girerken tedirgindi, kendinden geçmiş gibiydi. Ardından ak saçlı, ciddi tavırlı ama yine de yüzü gülümseyen yaşlı bir adam da girmişti içeri. Bay Foşlövan'dı bu. Yani Jean Valjan. Kolunun altında kitabı andıran, kâğıda sarılı bir paket vardı.

Büyükbaba:

– Bay Foşlövan, torunum Maryüs'e kızınızı istemekle şeref duyarım.

Bay Foşlövan evet der gibi eğildi.

Bay Jilnorman Maryüs'le Kozet'e dönerek,

– Artık birbirinizi sevebilirsiniz, izin çıktı bizlerden, diye ekledi.

Gençler sevinçten uçuyorlardı.

Bay Jilnorman devam ediyordu.

– Çok iyi bir evlilik olacak! Ne kadar tatlı bir gelin! İkiniz de çok güzelsiniz. Birbirinizi seviniz. Yalnız üzüldüğüm bir şey var. Servetimin yarısı ancak yaşadığım sürece benim. Ben sağ olduğum sürece para sorunuz yok. Ama ben öldükten sonra sıkıntıya düşebilirsiniz.

– Bayan Kozet Foşlövan'ın altı yüz bin frankı var, dedi Bay Foşlövan.

Kolunun altındaki paketi masanın üzerine bıraktı. Paketi

açınca içinden tam beş yüz doksan yedi bin frank çıktı.

– Vayyaramaz oğlan, demek hem zengin hem de güzel bir kız bulmuşsun ha, diye bağırdı Maryüs'ün büyükbabası.

Hemen düğün hazırlıkları başladı. Gençler mutluydu. Büyükbaba da en az onlar kadar mutluydu. Yeni evliler büyükbabanın evinde oturacaklardı. Bay Jilnorman evin en güzel odası olan kendi odasını onlara verdi. Kitaphğı da Maryüs'ün avukat yazıhanesi yapacaklardı.

Jean Valjan da önceden belediye başkanlığı yaptığı için ortaya çıkabilecek hukuki pürtizleri çokgeçmeden çözüme kavuşturdu. Kozet'e ölmüş kişilerden oluşan bir aile kütüğü düzenlendi. Buna göre o, ailesinden hayatta kalan tek kişiydi. Kozet, ölmüş olan Foşlövan Baba'nın kızıydı. Jean Valjan da amcasıydı Kozet'in. Nikâh işlemleri bu bilgilere göre düzenledi.

Kozet bu işlemler sırasında Jean Valjan'ın kızı olmadığını anladı. Başka zaman olsaydı bu onu yürekten yaralardı ama Maryüs'ün varlığı bunu ona çabucak unutturdu.

Maryüs'e göre Foşlövan, iyilik dolu ama soğuk bir insandı. Bu nedenle onu barikatta görmüş olmasından bile kuşkuya düştüğü oluyordu. Bir sırasını getirip barikat kurdukları sokaktan söz etti ona.

– ● sokak hakkında hiçbirbilim yok, diye cevap verdi Foşlövan Baba.

"Besbelli, düş gördüm ben, barıkatta gördüğüm adam Foşlövan değil, ona benzeyen biriydi herhâlde." diye düşündü.

Maryüs, kendini büyükbabasının evine getiren kimliği belirsiz adamı arayıp bulmak istiyordu. Acaba kim kurtarmıştı kendisini o cehennemden? Maryüs'ün mutluluğuna gölge düşüren tek şey buydu.

16 Şubat günü Kozet ile Maryüs muhteşem bir törenle evlendiler. Bu törenin en üzücü yanı, bir kaza sonucu Jean Valjan'ın sağ elinin yaralanmasıydı. Kolunu sarmış, askıya almıştı. Bu yüzden de nikâh sırasında şahitlik kâğıdını imzalamamıştı. Üstelik o akşam evde verilen düğün yemeğine de eli ağrıdığı için katılamadı. Jean Valjan o gece eve dönmüş, Kozet'in odasına çekilip bütün gece ağlamıştı. Kozet babasının bulunmayışma önce biraz üzülürdü fakat Maryüs'ün yakın ilgisi ve sevecenliği onu avutmaya yetti.

Ertesi sabah yeni evlilerin evine gitti. Maryüs'e haber göndererek geldiğini bildirdi. Genç adam onu görünce gülümsedi.

– Babacığım, siz misiniz, dedi.

Sarıldı, öptü Bay Foşlövan'ı.

– Nasılsınız? Her an sizin yokluğunuzu duyuyoruz, diye devam etti. Bugünden tezi yok hemen buraya taşınınız. Odanız hemen bizimkinin yanında olacak. Ben adliyedeyken

Kozet'i yine siz gezdireceksiniz. Büyük babam da sizi çok seviyor. Hep birlikte mutlu olacağız.

Jean Valjan, Maryüs'ün sözünü keserek,

– Size söyleyeceklerim var Marytis, dedi. Ben eski bir kürek mahkûmuyum. Bu yaralanma masalını da evlenmenize zararvermemek için ben uydurdum. Hırsızlıkyüzünden on dokuz yıl kürek cezası çektim. Hapishaneden kaçmaya kalktığım için cezam ömür boyu hapse çevrildi. Yine kaçtım. Şu anda bir hapishane kaçağıyım.

Maryüs:

– Hayır. Siz Kozet'in babasısınız, diye haykırdı.

Dehşet içindeydi.

– Hayır, diye bağırdı Jean Valjan. Kozet'in babası değilim. On yıl önce onun varlığından bile haberim yoktu. Basit bir köylüyüm ben. Adım da Jean Valjan. Kozet'in hiçbir şeyi değilim. Altı yüz bin franka gelince bu bana emanet edilen bir paraydı. Onu geri verdim.

– Niçin bunları anlatıyorsunuz bana? Siz zorlayan kim? Sizi ne kovalayan var, ne peşinize düşen.

Jean Valjan acılı bir sesle,

– Beni kovalayan benim. Namuslu davranmak için böyle yapıyorum. Çünkü ben ailenizin hiçbir şeyi değilim. Bugece çok acı çektim. Vicdanımla savaşıp durdum. Mutlu olmayı hak ettiğimi hiç olmazsa kendime ispatlamak için birtakım

gerekçeler de buldum. Ama yalnız kaldığım zaman içimden bana seslenen o sesi nasıl unutayım? Gerçeği saklayıp sizin yanınızda yaşarsam kalles, iğrenç biri olurum. Ben namuslu bir insanım Kendimi sizin gözünüzde aşağılatarak kendi gözümde yüceltiyorum. Çok sevdiğim bu çocuğu evlendirdiğim gün şöyle dedim kendi kendime: "Onu ilgilendirdiği sürece yalan söyleyebilirdim. Onun için yaptım bunu. Ama şimdi kendim için yalan söylemiş olacağım. Buna mecbur değilim Zavallı Foşlövan bana adını boşuna verdi. Onun adını kullanmaya hakkım yok. Yaşamak için ekmek çaldım bir zamanlar. Bugün yaşamak için ad çalmak istemiyorum." İşte her şeyi söyledim ve hafifledim.

Maryüs ona doğru yaklaşıp ellerini uzattı.

– Büyük babamın dostları var. Cezanızı bağışlayabilir.

– Hayır, dedi Jean Valjan. Beni zaten ölmüş biliyorlar.

Ölmekle bağışlanmak aynı kapıya çıkar.

Bir an sustu Maryüs. Âdeta yıldırım çarpmışa dönmüştü.

Jean Valjan yalvarırcasına konuşmasını sürdürdü:

– Yalnız sizden rica ediyorum. Kozet bu konuştuklarımızı asla bilmemeli. Yoksa bundan acı duyar. Büyük bir korku çöker içine.

– Kaygılanmayın, dedi Maryüs. Anlattıklarınızı içimde saklayacağım. Yalnız onu yeniden görmekten kaçınmanız hem sizin için hem de herkes için daha iyi olmaz mı?

Jean Valjan, hayretinden genç adamın yüzüne bakakaldı. Ağlamamak için kendini zor tutuyordu.

– Onu bir daha görmemek ha, diye kekeledi. Ya pamam. Birbirimizi hiç bırakmadık. Neredeyse on yıl oluyor. Ben onun babasıyım, o da benim çocuğum. Beyefendi, Kozet'i görmeden duramam. Kendinizi benim yerime koyun lütfen! Ondan başka bir şeyim yok. Namuslu davrandım diye cezalandırmayın beni. Ayrıca durumu bellietmemek için dikkatli davranmak gerek. Hiç gelmemem daha tuhaf olur. İsterseniz Kozet benizemin kattaki basık tavanlı odada karşılaşsın. Her gün değil, ara sıra. Akşamları gelirim, karanlık basınca.

Maryüs heyecanlı bir sesle,

– Her akşam gelin, dedi. Kozet sizi bekleyecek.

– Teşekkür ederim, dedi Valjan fısıldayarak.

Gerçekler

Birkaç ay sonra Marytis yazıhanesinde çalışırken Tenar adlı bir ziyaretçinin kendisini görmek istediğini söylediler. Marytis içeri giren adama,

- Ne istiyorsunuz bayım, diye sordu.

- Bir aile sırrınızı biliyorum. Ailenize hem hırsız hem de katil olan birigirdi Bay Marytis, dedi sinsi bir tavırla.

- Adı... Jean Valjan öyle değil mi? Bir kent halkını zenginleştiren, namuslu ve iyi bir adam olan Bay Madlen'i soydu. Sonra da ele verdi onu. Çünkü Madlen vaktiyle kürek cezasına çarptırılmıştı. Jean Valjan adamın bu sırrını biliyordu. Sonra da sahte bir imzayla onun altı yüz bin frankını çaldı. Görüyorsunuz ya, her şeyden haberim var. Öldürme işine gelince bu konuyu da biliyorum. Yani bana öğretecek şeyiniz yok. Jean Valjan, Müfettiş Javer'i tabancayla öldürdü.

Hem alçak gönüllü görünmeye çalışan hem de Maryüs'ten bir şeyler koparacağını sanan adam:

– Hayır bayım, yanlış yoldasınız, dedi Tenar. Bay Madlen'i soymadı. Çünkü BayMadlen, Jean Valjan'ın ta kendisidir. Jean Valjan, Javer'i öldürmedi. Çünkü Javer boğularak öldü. Yani intihar etmişti. İşte söylediklerimi ispatlayan iki gazete.

Gazeteleri Maryüs'e uzattı. 25 Temmuz 1923 tarihli gazete, Bay Madlen'in Jean Valjan olduğunu yazıyordu. 15 Haziran 1932 tarihini taşıyan ikinci gazete de Javer'in intihar ettiğini, hakkında düzenlenen rapora göre barikatta tutsak edildiğini, direnişçilerden birinin gönül yüceliği sayesinde ölümden kurtulduğunu çünkü bu direnişçinin, kurşunun beynine sıkacak yerde havaya boşalttığını yazıyordu. Maryüs bunları öğrenince bir sevinç çığlığı attı. Demek ki daha önce edindiği bilgilerin hepsi yanlıştı.

– Öyleyse bu mutsuz adam, hayran olunacak biri! Bir ermiş, diye bağırdı.

Adam:

– Hayır, diyerek sözünü kesti. Bir katil, bir hırsız •. Dinleyin beni. Yaklaşık bir yıl kadar önce, politik olmayan nedenlerle polisten kaçıp Sen kıyısındaki kanalizasyona sığınmıştım. Kanalizasyonun demir kapısının anahtarı bendeydi. Bir adamın bana doğru geldiğini gördüm. Sirtında

başka bir adamı taşıyordu. Öldürmüştü onu. Katil suçüstü yakalanmıştı. Hırsızlığa gelince bir adam bedavaya öldürülmez. Bana, "Sırtımda ne olduğunu görüyorsun. Dışarıya çıkmam gerek. Sendeanahatarvar. Ver onu bana." dedi. Jean Valjan'dı bu adam. Boyun eğmek zorunda kaldım. Sırtındaki genç ölüyü görebilmek için onunla anlaşma yoluna gittim. Onu lafa tutarken ölünün giysisinden bir parça koparma imkânını buldum. İşte bu kumaş parçası.

Adam sözünü bitirince cebinden kan lekeleriyle kirlenmiş bir kumaş parçası çıkararak Maryüs'e uzattı. Maryüs birdenbire ayağa fırladı. Sararmıştı, güçlükle nefes alıyordu. Ayaklanma günü giydiği giysilerini çıkardı dolaptan. Yırtılmış parçayı aldı, kumaşlar birbirinin aynıydı. Yırtılmış parça, giysiye uyuyor, onu tamamlıyordu.

– Sen alçak bir iftiracısın, diye bağırıyor adama. Bu adamı suçlamaya çalışırken onu büsbütün yücelttin. Al şu parayı git. Sefil, alçak!

Adam şaşkın şaşkın bir durumda çekip gitti. Maryüs, Kozet'in gezinmekte olduğu bahçeye koştu.

– Acınacak bir insanım, korkunç bir nankörüm ben, diye haykırdı. Benim hayatımı kurtaran o. Senin baban! Javer'in hayatını da kurtaran o! Haydi, gidip onu getirelim. Bizimle birlikte yaşasın. Gönderdiğim mektubu almadığını söylüyordun ya, demek ki onun eline geçmiş. Mektubu alınca da

beni kurtarmak için barikata gelmiş. Her şey çorap sökücü gibi kendiliğinden çözüldü. Anlıyorsun, değil mi?

Kozet bir şey anlamamıştı.

– Haklısın, dedi sadece.

Araba yol alırken Maryüs sabırsızlıktan acele ediyordu. Aylardan beri Jean Valjan'a haksızlık etmişti. Onu Kozet'ten ayırmak için haklı gerekçelerinin olduğunu sanıyordu. Kozet'i yavaş yavaş onun etkisinden kurtarmaya çalışıyordu. Kozet de izin veriyordu buna. Uzun süredir görmemişti babasını. Onun yokluğuna alışmıştı artık. İyi olduğu haberini öğrenmekle yetiniyordu. Maryüs'ün bu sözleri çok sevindirmişti onu. Jean Valjan'ın kapısını çaldılar. Kozet sevinçle daldı içeriye. Ağlayarak babasının göğsüne kapandı.

– Babacığım, ne kadar solgunsunuz, üşüyorsunuz, dedi.

Maryüs de hiçkırarak atıldı.

– Babacığım, diye ekledi.

Jean Valjan, birkaç ay içinde yirmi yaş daha ihtiyarlamıştı sanki. Yüzü solmuş, avutları çökmüş, ağlamaktan kuruyan gözlerinin ışığı sönmüştü. Kozet'ten ayrı kalmak yıkmıştı onu.

– Sen ha, dedi titrek bir sesle. Ah!.. Buradasın demek. Ah, bir bilseydin. Gücüm yettiği sürece her gün sokağın za kadar geldim. Köşede durup seni seyrediyorum. Sen anlayamazsın bunu. Seni görmek hakkına sahip değildim artık.

Ne demek istediğimi Maryüs sana açıklar. Çok acı çektim. Şimdi odamdan çıkamaz oldum. Şöyle diyordum kendi kendime: "Bitti, bir daha göremeyeceğim onu. Onu bir daha görmeden, sesini duymadan ölüp gideceğim Ne olurdu diyordum, bana gülümseseydi, gelip benimle konuşsaydı?" Demek ki buradasın!..

Kozet kollarını babasının boynuna doladı. Pişmanlık dolu bir sesle,

- Siz burada hasta yatıyorsunuz da bunu bana söylemiyorlar. Ne kötü. Eliniz ne kadar soğuk babacığım, dedi Kozet. Maryüs de yaşlı adamın ellerine sarılmıştı.

- Sevgili babacığım, ayrılık yok artık. Sizi bırakmayacağız. Yaptığınız bütün iyilikleri biliyorum Bay Madlen. Javer'e acımanızı, bana yaptığınız • insanüstü fedakârlığı... Kozet'e, bana ve daha birçoklarına yaptığınız iyiliklerin hepsini biliyorum. Beni kurtardığınızı niçin söylemediniz şimdiye dek? Niçin, iftira ettiniz kendinze? Neyse... Bitti artık. Siz Kozet'le benim babamızsınız. Sizi evimize götüreceğiz şimdi.

Jean Valjan, çok üzgün ve kısıp bir sesle,

- Çok yazık, dedi. Ne güzel olurdu birlikte yaşamak! Ama ne yazık ki vaktim yok. Az sonra öleceğim çünkü.

Kozet bir çığlık attı, yiterek parçalayan bir sesle,

- Babacığım, dedi. Yaşıyorsunuz ve yaşayacaksınız. Ben istiyorum yaşamanızı. Duyuyor musunuz?

Jean Valjan yavaşça başını kaldırdı. Sevgiyle baktı kızına.

– Evet Kozet, bana ölmeyi yasakla. Boyun eğerim belki de. Ama bizim için hayırlı olanı Allah daha iyi bilir. Kadere karşıgelemeyiz kızım. Artık her şeyin bittiğini hissediyorum. Ayrıca BayMaryüs, burada bulunduğunuz için minnettarım size.

– Susun lütfen, diye haykırdı Maryüs. Asıl benim af dilemem gerek sizden. Bağışlayın beni, dizlerinize kapanıyorum.

Tam bu sırada kapı çalındı. Gelen doktoruydu.

– Günaydın ve Allah’a ısmarladık doktor, dedi Jean Valjan. Bunlar çocuklarım.

Maryüs doktora yaklaştı.

– Beyefendi, diyebildi ancak.

Doktor üzgün bir bakışla susturdu onu.

Jean Valjan:

– Hoşumuza gitmeyen şeyler, Allah’a haksız davranmamızı gerektirmez, dedi.

Doktor, Jean Valjan’ın nabzını yoklarken Kozet’le Maryüs’e fısıldadı.

– Ona gerekli olan sizdiniz. Ama artık çok geç.

Jean Valjan öliüyordu ve huzur içindeydi.

– Ölmek bir şey değil, asıl korkunç olan yaşamakmış, dedi.

Yukarı çıkan kapıcı kadın aralık kapıdan başını uzatarak,

- Bir papaz ister miydiniz, diye sordu.

- Benim papazım var, dedi Jean Valjan.

Parmağıyla başının üstünde bir noktayı gösteriyordu. Sanki orada birisini görüyor gibiydi. Bir meleği. Sonra kendisini kucaklamış hıçkıran Kozet'e gülmüştü.

- Beni üzen şey, dedi. Görüyorum ki Bay Maryüs sana bıraktığım paraya dokunmuyor. O paranın tamamı alın teriyle kazanılmıştır. İçiniz rahat etsin diye söylüyorum bunları.

Jean Valjan ölmek üzereydi. Güçlkle soluk alıyordu. Yaklaşmaları için önce Kozet'e, sonra Maryüs'e işaret etti.

- İkinizde yaklaşın. Çok seviyorum ikinizi de. Oh! Böyle ölmek ne güzel. Kozet, benim için biraz ağlayacaksınız değil mi? Ama çok değil! Kozet, ocağın üstünde duran iki şamdam sana bırakıyorum. Bunlar bana bir dostumun armağanıdır. Bay Maryüs, sizi pek sevmediğimi itiraf etmeliyim. Ama şimdi, Kozet'le tek bir yaratıksınız benim için. Çünkü Kozet'imi çok memnun ettiğinizi görüyorum. Kozet, o ham hatırlıyor musun? Ormanda kovanın sapından tuttuğum zaman nasıl da korkmuştun. Küçük elin buz gibiydi. Ya bebeğin? Onu manastıra götürmediğine ne kadar da üzülmuştun. Ben artık gidiyorum, yavrularım. Birbirinizi her zaman çok seviniz. Dünyada sevmekten daha güzel bir şey yoktur. Gözlerim iyi görmüyor artık. Söyleyecek çok şeyim var ama neye yarar? Ara sıra hatırlayın beni. Neyim var bilmiyorum. Bir ışık gö-

rüyorum. Yaklaşın biraz daha. Mutlu ölüyorum. Başlarınızı uzatın bana, sevgiyle okşamak istiyorum.

Kozet'le Maryüs kendilerini yitirmiş bir durumda önünde diz çöktüler. Ağlıyorlardı. Başları arkaya devrildi. Gece çok karanlıktı. Gökte bir tek yıldız bile görünmüyordu.

Jean Valjan ölmüştü.

Sefiller “Kozet”

Victor Hugo

Dünya klasiklerinin en önemlilerinden biri olan Sefiller romanından çocuklar için uyarlanmış bu küçük bölümde, minik fakir kız Kozet ve yaşadıkları anlatılıyor.

Dünya Klasikleri

1. Çocuk Kalbi	14. Don Kışot
2. Gulliver'in Gezileri	15. Küçük Kadınlar
3. Monte Cristo	16. Pinokyo
4. Als Aynalar Ülkesinde	17. On Beş Yaşında Bir Kaptan
5. Oliver Twist	18. Pollyanna
6. Deniz Altında 20000 Fersah	19. Heidi
7. Defne Adası	20. Moby Dick
8. Üç Silahşörler Kralın Hizmetinde	21. Kaptan Grant'ın Çocukları
9. Üç Silahşörler Kraliçenin Hizmetinde	22. Peter Pan
10. Sefiller "Kozet"	23. Düşler Ülkesinin Kralı
11. Tom Sawyer	24. Lassie
12. Küçük Kemancı	25. Demir Yolu Çocukları
13. Seksen Günde Dünya Gezisi	

ISBN: 978-975-501-069-4

9 789755 010694

f /erdemcocukkitaplari

ı /erdemcocuk

ı /erdemyayinlari

